

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alja Domjan

Strankarska identifikacija kot dejavnik volilnega vedenja skozi čas

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Alja Domjan

Mentorica:izr. prof. dr. Alenka Krašovec

Somentor: doc. dr. Mitja Hafner Fink

Strankarska identifikacija kot dejavnik volilnega vedenja skozi čas

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Iskrena hvala izr. prof. dr. Alenki Krašovec, ki me je tekom študija s svojim pristopom do dela s študenti navdušila s temami in raziskavami volilnega vedenja. Prav tako se ji zahvaljujem za vso pomoč in razumevanje pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvala tudi doc. dr. Mitji Hafner Finku za vso pomoč pri obdelavi empiričnih podatkov in za vse usmeritve pri izdelavi empiričnega dela.

Mami in ati!

Nobena zahvala ne opiše vajinega razumevanja in potrpljenja, vajinih življenjskih nasvetov, vajine ljubezni in podpore. Hvala vama, da sem vsa ta leta bila vajin ponos!

Vsi moji, hvala, ker ste verjeli vame!

Žiga, tebi in tvojim hvala za vso pomoč in prijaznost, ki sem je bila deležna tekom študija.

Strankarska identifikacija kot dejavnik volilnega vedenja skozi čas

Vpliv strankarske identifikacije na volilno obnašanje državljanov Republike Slovenije smo poskušali prikazati v treh različnih časovnih obdobjih. Izbrali smo volitve v letu 1992, ki predstavljajo začetek večstrankarskega sistema v samostojni Sloveniji, državnozbornske volitve 2000 in volitve 2008. Politične stranke so v izbranih časovnih obdobjih tako nastajale kot razpadale, kar se odraža v procesu identifikacije s strankami in volilno izbiro. Za analizo smo izbrali tri politične stranke, ki so bile v izbranem časovnem obdobju ključne pri oblikovanju strankarske arene v Republiki Sloveniji. Ker smo predpostavljali, da strankarska identifikacija izgublja pojasnjevalno moč kot dejavnik volilnega vedenja, nas je prav tako zanimalo, ali ima zaupanje v politične stranke vpliv na izoblikovanje strankarske identifikacije posameznika.

Ključne besede: volitve, strankarska identifikacija, volilno vedenje, politične stranke, zaupanje v politične stranke.

Party identification as a factor of electoral behaviour over time

We tried to present the impact of party identification on electoral behaviour of citizen of the Republic of Slovenia in three different time periods. We chose the elections in 1992, which represent the beginning of the multiparty system in independent Slovenia, the parliamentary elections in 2000 and elections in 2008. In the selected time periods, political parties have formatted and fallen apart, which is being reflected in the process of identification with parties and the electoral choice. For the analysis we chose three political parties, which have been essential in the formation of the party arena in the Republic of Slovenia in the selected time period. Since we assumed that party identification loses its explanatory power as a factor of electoral behaviour, we were also interested, whether the trust in political parties impacts the formation of the individual's party identification.

Keywords: elections, party identification, electoral behaviour, political parties, trust in political parties.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD IN RAZISKOVALNI PROBLEM.....	8
2 TEORETIČNA IZHODIŠČA.....	10
2.1 Volilno vedenje	10
2.2 Pojasnjevanje volilnega vedenja	11
2.3 Strankarska identifikacija kot dejavnik volilnega vedenja	14
2.4 Pojasnjevanje volilne izbire s strankarsko identifikacijo.....	16
2.5 Strankarska identifikacija kot predmet raziskave v Sloveniji	19
2.6 Zaupanje političnim strankam in strankarska identifikacija.....	20
2.7 Hipotezi	22
3 ANALITSKI MODEL, METODE IN PODATKI	23
3.1 Raziskovalni okvir	23
3.1.1 Raziskovalne metode in tehnike	23
3.1.2 Izbira in obdelava podatkov	24
3.1.3 Izbrane volitve in politične stranke	27
4 REZULTATI ANALIZE.....	32
4.1 Volitve 1992 – strankarska identifikacija 1995	32
4.2 Volitve 2000 – strankarska identifikacija 2001	35
4.3 Volitve 2008 – strankarska identifikacija 2008	37
4.4 Spremembe povezanosti strankarske identifikacije in volilnega vedenja skozi čas	38
4.4 Zaupanje v politične stranke in strankarska identifikacija.....	41
5 ZAKLJUČEK.....	44
6 LITERATURA.....	46
PRILOGE	53
Priloga A: Volilno vedenje v Sloveniji 1992	53
Priloga B: Volilno vedenje v Sloveniji 2000.....	54
Priloga C: Volilno vedenje v Sloveniji 2008	55
Priloga Č: Zaupanje v politične stranke in strankarska identifikacija 2008 ...	56
Priloga D: Priprava vprašanj; volitve 1992.....	57
Priloga E: Priprava vprašanj; volitve 2000	58
Priloga F: Priprava vprašanj; volitve 2008	59

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Časovnica volilnih študij po Visserju.....	13
Slika 2.2: Michiganski model volilnega vedenja.....	19
Slika 2.3: Pojasnjevalni model teoretične predpostavke (zaupanje-udeležba-identifikacija).....	21

KAZALO TABEL

Tabela 3.1: Izbrane volitve in politične stranke.....	31
Tabela 4.1: Volilno vedenje 1992 in strankarska identifikacija 1995.....	34
Tabela 4.3: Volilno vedenje 2008 in strankarska identifikacija 2008.....	38
Tabela 4.4: Glasovi identificiranih posameznikov, ki so se udeležili volitev.....	39
Tabela 4.5: Zaupanje političnim strankam in strankarska identifikacija na ravni posameznika 2008.....	41
Tabela 4.6: Povprečje zaupanja v politične stranke na lestvici od 0 (»sploh ne zaupa«) do 10 (»popolnoma zaupa«) glede na strankarsko identifikacijo (medčasovna primerjava).....	42
Tabela A.1: Volilna udeležba 1992 in strankarska identifikacija 1995.....	53
Tabela A.2: Volilna udeležba 1992 in strankarska identifikacija (DA/NE) 1995.....	53
Tabela B.1: Volilna udeležba 2000 in strankarska identifikacija 2001.....	54
Tabela B.2: Volilna udeležba 2000 in strankarska identifikacija (DA/NE) 2001.....	54
Tabela C.1: Deleži posameznikov, ki so leta 2008 volili politično stranko na podlagi strankarske identifikacije in se z njo še zmeraj identificirajo (% v stolpcih).....	55
Tabela C.2: Volilna udeležba 2008 in strankarska identifikacija 2008.....	55
Tabela C.3: Volilna udeležba 2008 in strankarska identifikacija (DA/NE) 2008.....	56
Tabela Č.1: Zaupanje v politične stranke in volilna udeležba 2008.....	56

KRATICE

LDS	Liberalna demokracija Slovenije
SDS	Slovenska demokratska stranka
SD	Socialni demokrati
SDZ	Slovenska demokratična zveza
SDSS	Socialdemokratska stranka Slovenije
DeSUS	Demokratična stranka upokojencev Slovenije
NSI	Nova Slovenija
SLS	Slovenska ljudska stranka
ZLSD	Združena lista socialnih demokratov

1 UVOD IN RAZISKOVALNI PROBLEM

Kot so ugotovili mnogi avtorji (Abramson 1994; Beyme 1985; Dalton 1989; Denver 1992; Heywood 1997), je volilno izbiro posameznika možno pojasnjevati s številnimi modeli in teorijami volilnega vedenja. Volilne študije, »ki so se razvile v vseh državah« (Krašovec 2007, 17), utemeljujejo, da na posameznikovo odločitev nedvomno vplivajo dolgoročni in kratkoročni dejavniki, vendar je pri pojasnjevanju bistvenega pomena, kateri od teh v večji meri prispevajo h končni odločitvi volivca. Številni avtorji med dolgoročnimi dejavniki zlasti izpostavljajo strankarsko identifikacijo kot pomembno neodvisno spremenljivko v razmerju z volilno izbiro. Meier (1975, 496) je mnenja, da je prednost empiričnega raziskovanja volilnega vedenja s strankarsko identifikacijo ta, da ta preseže večino dejavnikov za napovedovanje volilnih izidov. Prvotno sistematično pojasnjevanje pomena strankarske identifikacije kot dejavnika volilnega vedenja je moč zaslediti v anglosaksonskih državah, šele kasneje v ostalih evropskih državah, ki so v primerjavi s Slovenijo institucionalizirale drugačno strukturo strankarskega sistema. Tu pa je treba opozoriti na ugotovitve Beymeja (1985, 293–301), ki nakazujejo na to, da je vpliv strankarske identifikacije kot dejavnika volilnega vedenja večji v dvostrankarskih sistemih, kjer naj bi bil volivec bolj identificiran s stranko kot v večstrankarskih sistemih. Ob tem je Beyme opazil še, da je obseg strankarske identifikacije posameznikov v državi odvisen tudi od (ne)zaupanja v politični sistem.

Merjenje strankarske identifikacije je imelo veliko vlogo pri razvoju študij volilnega vedenja, saj ima ta pomembno vlogo pri mnogovariabilnem pojasnjevanju glasovanja. Študije v Evropi predpostavljajo, da strankarska identifikacija v evropski politični kulturi ne obstaja oziroma da njen obstoj predstavlja politično vedenje, ki naj bi bilo rezultat kratkotrajnih dejavnikov, ki imajo ključno vlogo pri volilnem vedenju posameznika (Miller in Shanks 1996, 117).

Ob tej izpostavljeni pomembnosti strankarske identifikacije za pojasnjevanje volilnega vedenja želimo v diplomskem delu ugotoviti, v kolikšni meri je moč govoriti o (ne)obstoju strankarske identifikacije v evropski politični kulturi oziroma kakšno pojasnjevalno moč ima kot dejavnik volilnega vedenja v Republiki Sloveniji,

in sicer v časovni perspektivi. Prav tako je cilj ugotoviti, ali/oziroma v kolikšni meri (ne)zaupanje v politične stranke vpliva na strankarsko identifikacijo slovenskih volivcev.

2 TEORETIČNA IZHODIŠČA

2.1 Volilno vedenje

Leto 1935 štejejo kot začetek modernega izvajanja javnomnenjskih poizvedb, ki je zajemalo merjenje mnenja vseh političnih, družbenih in ekonomskih problemov, ki so zadevali javnost (Gallup v Splichal 2007, 216). Dalton (2000, 333) pojav javnomnenjskih raziskav izpostavlja kot novo paradigmo v študijah volilnega vedenja, saj je s tem bilo omogočeno raziskovanje povezav med skupinami volivcev in njihovimi stališči do strank, kandidatov in tematik. Pred tem so študije volilnega vedenja temeljile predvsem na opazovanjih strokovnjakov, ki je bilo s strani opazovalca velikokrat subjektivno vrednoteno.

Volilno vedenje v najširšem pomenu predstavlja volilno odločitev posameznika, ki sodeluje na volitvah. Kropivnik (1993, 29) navaja, da volilno vedenje lahko opredelimo kot volitve v širšem smislu, saj odražajo politične opredelitve volilnega telesa, ki so običajno predstavljene v obliki števila ali deleža glasov, ki jih politična stranka prejme na volitvah. Tako tudi v našem primeru volilno vedenje opredeljujemo z volilno izbiro politične stranke oziroma njenega kandidata. Ranney (1996, 189–190) značilnosti posameznika, njegove potrebe, družbene skupine, katerih del je, in informacije, ki ji posameznik prejme, opredeli kot neodvisne spremenljivke pri pojasnjevanju volilnega vedenja. Prav te neodvisne spremenljivke pa naj bi imele ključno vlogo pri oblikovanju političnih navad in volilnih odločitev.

»S preučevanjem in pojasnjevanjem volilnega vedenja volivcev in dejavnikov, ki vplivajo na volilno vedenje posameznikov, skupin posameznikov ali celotnih držav, se ukvarjajo volilne študije« (Krašovec 2007, 17). Slednje lahko opredelimo kot analize volilnih izidov z namenom pojasnjevanja volilnih odločitev posameznikov. Chaffee in Rimal (1996, 269) volivce glede na spremenljivko oziroma to, kateri dejavnik v večji meri vpliva na volilno odločitev, delita na: strankarske volivce, volivce, ki odločitev sprejmejo med kampanjo, in volivce, ki se odločajo na dan volitev.

2.2 Pojasnjevanje volilnega vedenja

Teorije in šole volilno vedenje pojasnjujejo z različnimi modeli in dejavniki. Tako Evans (2004) v svoji zgodovinski perspektivi teorij in šol volilnega vedenja izpostavi pet glavnih teorij in šol na področju preučevanja volilnega vedenja volivcev (Krašovec 2007, 17–18):

- michigansko šolo oziroma socio-psihološko šolo,
- socialnostrukturno šolo oziroma šolo politične sociologije,
- teorijo racionalne izbire,
- šolo t. i. tematskega glasovanja,
- ekonomsko teorijo glasovanja.

Volilno vedenje kot prvi začnejo preučevati Paul F. Lazarsfeld, Bernard Berelson in Hazel Gaudet, ki v knjigi *The People Choice* ugotavljajo, da je na podlagi nekaterih socioloških karakteristik posameznika moč napovedovati njegovo volilno izbiro, saj te določajo njegove politične preference (1940 – predsedniške volitve v Združenih državah Amerike). Družbeno deterministični pristop, kot so ga poimenovali nekateri, predpostavlja, da posamezniki volijo politične stranke z namenom, da te zastopajo njihove interese, slednji pa se razlikujejo glede na družbeno skupino, ki ji posameznik pripada (Denver 1989, 24–25). Prav tako Denver in Hands (1992, 6–8) navajata ugotovitve volilnih študij v Veliki Britaniji, ki v veliki meri utemeljujejo družbeno deterministični pristop. Avtorja izpostavita, da družbeni razred svojo identiteto oblikuje glede na njegov interes, na podlagi katerega se s pomočjo posameznikov poveže s politično stranko s sorodnim oziroma enakim interesom (npr. laburistična stranka uživa podporo delavskega razreda, medtem ko konservativce v večji meri podpira srednji razred).

Dalton (2000, 335–336) upad pojasnjevalne moči družbeno determinističnega pristopa utemeljuje s šibkejšo povezavo med posamezniki in družbenimi skupinami in prav tako med družbenimi skupinami in političnimi strankami. Ob tem pa ugotavlja, da vpliv socio-ekonomskega položaja posameznika na volilno izbiro ne izgublja relevantnosti v državah, kjer je razredni konflikt pomembnejši od etničnih, regionalnih in verskih razlik, ter v državah, kjer so bili slednji konflikti kasneje

nadomeščeni z razrednim. Pojasnjevanje volilne izbire z družbeno determinističnim pristopom pod vprašaj postavi t. i. michiganska šola¹ oziroma socio-psihološka šola, ki predpostavlja, da na volivčevo odločitev v veliki meri vpliva strankarska identifikacija.

Razvoj novih šol volilnega vedenja temelji na kritiki začetnih modelov oziroma študij volilnega vedenja. Tako se je iz povezovanja teorije, ki izpostavlja družbene dejavnike in racionalne ekonomske interese, razvila teorija racionalne izbire, ki volivca opredeli kot potrošnika, ki svojo volilno odločitev sprejme na podlagi razmerja med dobičkom in stroški. Downs pojem ekonomskega trga prenese na politiko in ugotavlja, da volivci svojo odločitev sprejmejo na podlagi svojih pričakovanj do politične stranke oziroma kandidata. Po njegovem mnenju ima vsaka potencialna izbira koristi ali stroške, tako volivci izberejo opcijo, s katero v večji meri izpolnijo svoja pričakovanja (Evans 2004, 69–70). »Racionalni volivec je sposoben oblikovati zaporedje različnih alternativ, ki so mu na voljo, in med njimi nato izbere tisto, ki je na njegovi lestvici prioritet na najvišjem mestu« (Della Porta 2003, 20–21).

Heywood (1997, 226) navaja, da je zmanjšanje pojasnjevalne moči strankarske identifikacije in družbeno determinističnega pristopa prispevalo k razvoju pojasnjevanja volilnega vedenja, ki izpostavlja, da je volilna odločitev pogojena s stališči posameznika. »Model stališčno pogojene volilne izbire volilno vedenje opredeli kot rezultat racionalne izbire posameznika, ki nastane na podlagi močnejše politične zavesti, večje medijske pozornosti do političnih tematik in ideoloških razhajanj« (Denver in Hands 1992, 10). Prav tako Ranney (1996, 197) navaja, da volilna odločitev posameznika temelji na podlagi pridobljenih informacij, trenutnega stanja v državi, lastnih interesov in političnih tematik.

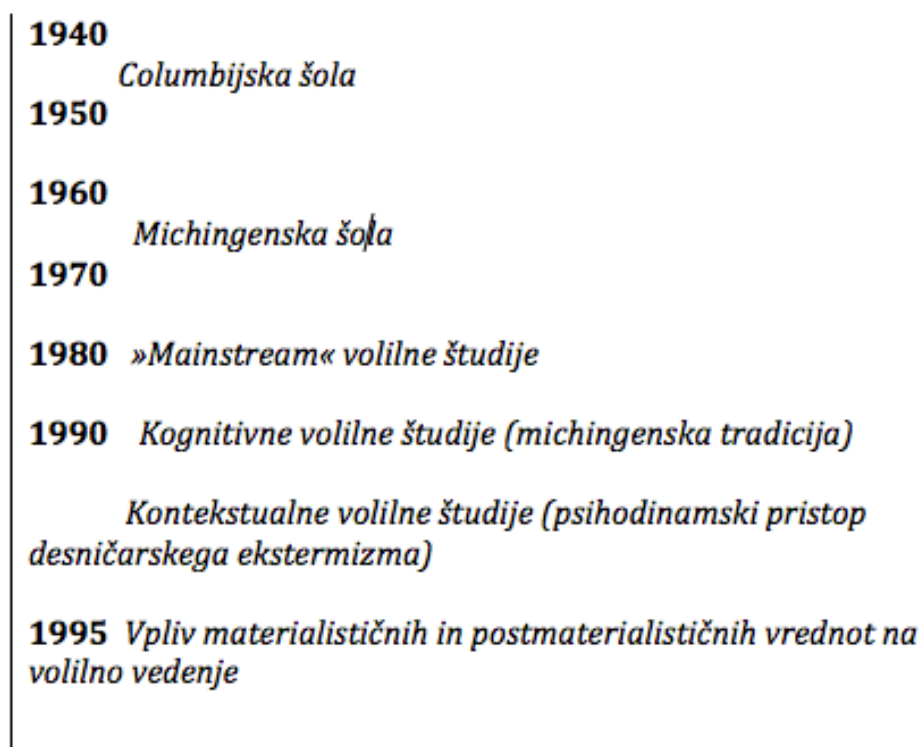
Individualizacija družbe na nek način izpodbija pomen ideologije, kar posledično vpliva tudi na članstvo v političnih strankah. Prihaja do sprememb v pomenu dejavnikov, ki vplivajo na volilno vedenje. Tako nove teorije volilnega vedenja, ki v veliki meri temeljijo na kratkoročnih dejavnikih (npr. vpliv medijev na volilno

¹ Ugotovitve in predpostavke michiganske šole bodo predstavljene v poglavju 2.4 Pojasnjevanje volilne izbire s strankarsko identifikacijo.

vedenje, vpliv ekonomskih razmer na volilno vedenje, vpliv političnega marketinga na volilno vedenje ipd.), pridobijo relevantnost in pojasnjevalno moč nasproti modelom, ki zagovarjajo vpliv dolgoročnih dejavnikov (Lau in Redlawsk 2006, 5–19).

Ko skušamo časovno ponazoriti razvoj šol oziroma modelov pojasnjevanja volilnega vedenja, ne moremo zaobiti dejstva, da volilna kampanja kot dejavnik volilnega vedenja s hitrim razvojem moderne tehnologije pridobiva na pojasnjevalni moči. Pippa Norris (2000, 138) navaja, da telekomunikacijske tehnologije, pri čemer izpostavi internet, stopnjujejo volilno kampanjo v fazo postmodernih volilnih kampanj, ki se osredotočajo zgolj na posamezne skupine ljudi. Posledično vsebine politične kampanje, politične afere in škandali, debate ter osebnost kandidatov v preučevanju volilnega vedenja postajajo nezanemarljiv dejavnik. Kropivnik in Zatler (2002, 260) tako kot najpomembnejši pojasnjevalni dejavnik volilnega vedenja v današnjem času izpostavljata naklonjenost volivcev posameznemu kandidatu.

Slika 2.1 : Časovnica volilnih študij po Visserju

Vir: Visser (1998, 16).

Zgoraj opisane pojasnjevalne modele volilnega vedenja lahko po kriteriju trajnosti dejavnika, ki vpliva na volilno izbiro, razvrstimo na:

- teorije, ki poudarjajo kratkoročne dejavnike: teorija racionalne izbire, stališčno pogojena volilna izbira, teorija političnega marketinga, naklonjenost posameznemu kandidatu,
- teoriji, ki poudarjata dolgoročne dejavnike: družbeno deterministični pristop, teorija identifikacije s stranko.

2.3 Strankarska identifikacija kot dejavnik volilnega vedenja

Meier (1975, 497) navaja, da prve raziskave volilnega vedenja strankarsko identifikacijo opredelijo kot zelo stabilen psihološki odnos do politične stranke². Identifikacija z določeno politično stranko se kot dolgoročni dejavnik zelo pogosto pojavlja v raziskavah volilnega vedenja. Slednje jo opisujejo kot pozitivno psihološko afirmacijo, gre namreč za to, da se posameznik z določeno stranko identificira in na nek način tudi čuti pripadnost oziroma povezavo s to politično stranko. Strankarska pripadnost po Južniču (1989, 154) je učvrstitev separatne politične identitete. Hkrati pa je stranka kanal za neposredno ukvarjanje s politiko, tako rekoč izsiljevanje nadpovprečne politične participacije. Strankarska identifikacija je po mnenju Millerja in Shanksa (1996, 117–118) kot dolgotrajno politično vedenje v prvih raziskavah volilnega vedenja predstavljala relevantno začetno točko za analizo strankarskih političnih preferenc.

Denver (1989, 26–28) opozarja, da strankarske identifikacije ne moremo enačiti z volilno podporo politični stranki, saj je volilna izbira dokončno vedenjsko dejanje, strankarska identifikacija pa dejavnik, ki ga je težko opazovati. Prav tako je identifikacija s stranko časovno neomejena in v primerjavi z glasovanjem spreminja intenzivnost.

Tako mnogi avtorji (Denver in Hands 1992,7 in Dalton 2000, 332) identifikacijo s stranko opredelijo kot ključen dejavnik volilnega vedenja, ki določa posameznikovo

² Campbell (1960) strankarsko identifikacijo opredeli kot osebno emocionalno usmerjenost do skupinskega objekta.

interpretacijo in oceno političnega dogajanja. Denver (1989, 28–43) ugotavlja, da naj bi strankarska identifikacija v večji meri vplivala na volilno vedenje. Tako pri posamezniku, ki se identificira z določeno politično stranko, obstaja večja verjetnost, da bo to stranko tudi volil, kot pri posamezniku, ki se ne identificira z nobeno politično stranko in se o svoji volilni izbiri velikokrat odloča na dan volitev, saj nanj v večji meri vplivajo kratkoročni dejavniki.

Kot ugotavlja Abramson (1994, 221–222), otrok strankarsko identifikacijo, ki postane lojalnost politični stranki, razvije, preden pridobi politične preference in orientacije. Pri nekaterih ta identifikacija traja vse življenje, spet drugi objekt lojalnosti zamenjajo. Ta nestabilnost naj bi bila povezana s spremembo družbenega razreda, spremembo zanimanja, ki vpliva na lojalnost, ali z bistveno spremembo politične stranke. Zaradi omenjenega dejstva ne gre zanemariti pomena socializacije pri oblikovanju strankarske identifikacije posameznika. Južnič (1989, 50–55) navaja, da je pomen primarne socializacije njena trajnost in relativna nespremenljivost njenih učinkov, tako gre pri sekundarni socializaciji le za dodajanje in dograjevanje. Pri volivcih, ki zamenjajo politično stranko oziroma se nehajo identificirati s stranko, gre po Južničevem mnenju (1989, 62) za alternacijo, ki pomeni popolno spreobrnitev vrednot, ideologije in vedenj.

Družina, ki ima znaten vpliv v procesu primarne socializacije, pa vseeno ni edini relevanten dejavnik pri izoblikovanju strankarske identifikacije. Izoblikovanje je odvisno od družbenega učenja in razlogi, ki povzročijo spremembo strankarske identifikacije, so lahko apolitični (izobraževanje, nove življenjska vloga, selitev, sprememba delovnega mesta) in se pojavljajo v različnih življenjskih obdobjih (Miller in Shanks 1996, 129–132).

Tudi Weinschenk (210, 475) navaja, da se identifikacija s stranko, na katero lahko vplivajo tudi starši prek procesa politične socializacije, razvije zgodaj. Glede na objekt raziskovanja je na tem mestu smiselno izpostaviti tudi ugotovitve Južniča (1989, 167–174), ki meni, da procesi politične socializacije prispevajo k politični stabilnosti. Proces politične socializacije pa naj bi v posamezniku zbudil občutek identifikacije, ki je primerljiva s članstvom v politični skupnosti. Skupna politična identifikacija je po Južničevem (1989, 174) mnenju sprejemanje skupnih norm,

proceduralnih pravil v politični igri in medsebojno zaupanje. Tudi na podlagi tega dejstva lahko strankarsko identifikacijo opredelimo kot dolgoročni dejavnik volilnega vedenja.

Študije volilnega vedenja, ki izpostavljajo dolgoročne dejavnike, prav tako poudarjajo zgodnjo socializacijo in kognitivno konsistenco, skozi katero se posameznik zgodaj identificira z določeno politično stranko. Identifikacija s stranko pa naj bi imela velik vpliv na oblikovanje mnenj in stališč ob volilni izbiri posameznih kandidatov (Lau in Redlawsk 2006, 9). Nasprotno teorije, ki poudarjajo vpliv kratkoročnih dejavnikov, pomen primarne in sekundarne socializacije zanemarijo oziroma volilno vedenje utemeljujejo z modeli oziroma dejavniki, pri katerih ta nima ključnega pomena.

2.4 Pojasnjevanje volilne izbire s strankarsko identifikacijo

Volilno odločitev posameznika, ki jo izoblikuje na podlagi identifikacije s stranko, pojasnjuje michiganski model, ki je bil prvič predstavljen v knjigi *The American Voter*³ in je imel vpliv tudi na poznejše raziskave volilnega vedenja (Weinschenk 2010, 457). Omenjeni model dopolni družbeno deterministični pristop volilnega vedenja s psihološkimi dejavniki, ki izoblikujejo strankarsko identifikacijo, ki po mnenju Millerja in Shanksa (1996, 120) močno vpliva na volilno vedenje. Med spremenljivkama pa prav tako obstaja recipročno razmerje, kar pomeni, da volilno vedenje utrjuje posameznikovo identifikacijo s politično stranko. Ob tem opozarjata, da omenjena povezanost ni zmeraj nujna, tako da obstaja možnost, da na volilno vedenje posameznika v večji meri vplivajo kratkoročni dejavniki in na volitvah izbere stranko, s katero se ne identificira.

Kot ugotavlja Abramson (1994, 223), pa pri posamezniku, ki se identificira s politično stranko, obstaja velika verjetnost, da jo na vsakih volitvah tudi voli. Politične stranke od svojih podpornikov pričakujejo, da bodo volili njihove liste oziroma kandidate, četudi niso seznanjeni z informacijami o drugih kandidatih. Zlasti v okoliščinah, ko posameznik ne najde razloga za drugačno volilno vedenje, je njegova volilna izbira ustaljena in temelji na strankarski identifikaciji.

³ Angus Campbell, Philip Converse, Warren Miller, Donald Stokes – Univerza v Michiganu, 1960.

Ključno vlogo pri volilni izbiri strankarsko opredeljenega volivca naj bi imela ideologija, ki omogoča lažje razumevanje volilnih odločitev. Ideologija, ki jo posameznik ponotranji pri izbiri politične stranke, vpliva na neprotislovnost posameznikovih stališč in prepričanj s strankarskimi (Hinich in Munger 1996, 160). Miller in Shanks (1996, 121) navajata, da ideologija posamezniku zagotovi strukturo za interpretacijo določenih tem in stališč, ki jih definira kot relevantne.

Politične stranke s svojo organizacijsko strukturo pripravijo svoja stališča in poglede glede različnih tematik in dogodkov, od posameznikov, ki se z njimi identificirajo, pa pričakujejo popolno konsistentnost pri njihovem vrednotenju. Tako pri posamezniku, ki ponotranji pripravljene vsebine, lahko povsem utemeljeno govorimo o dominantni vlogi strankarske identifikacije kot dolgoročnega dejavnika. Rice (2007, 43) poudarja, da v primeru nejasnih političnih stališč, nejasnih področij ali njihove neopredelitve obstaja možnost, da strankarsko opredeljen volivec glasuje za nasprotnega kandidata.

Upad pojasnjevalne moči teorije strankarske identifikacije lahko pojasnujemo s številnimi vzroki, ki so z relevantnostjo kratkoročnih dejavnikov vzpostavili nove paradigme pojasnjevanja volilnega vedenja. Denver (1989, 48–52) upad pojasnjevalne moči strankarske identifikacije pri pojasnjevanju volilnega vedenja utemeljuje z zmanjšanim pomenom političnih strank kot institucij in bolj kritičnim načinom vrednotenja dela koalicijskih političnih strank s strani posameznikov ter z ideološkimi razhajanjmi. Evans (2004, 56–60) dominantno vlogo kratkoročnih dejavnikov v današnjem času povezuje:

- z družbeno političnimi spremembami (potrošniška revolucija, pogoste selitve iz ruralnega okolja v urbana mesta, povečanje izobrazbene strukture prebivalstva),
- z zmanjšanim pomenom strukturnih cepitev v družbi (izginjanje tradicionalnih strukturnih cepitev, volilno vedenje na podlagi vrednotenja političnih vsebin),
- s hipotezo srednjega sloja (izginjanje delavskega razreda), s pojavom poklicnega razreda in z delitvijo na javni in zasebni sektor ter z novimi vrednotami.

S pojavom osrednje vloge kratkoročnih dejavnikov v študijah volilnega vedenja so številne teorije⁴ michiganski model postavljale pod vprašaj in oblikovale nove koncepte pojasnjevanja volilne izbire posameznika. Te nove šole volilnega vedenja pa poudarjajo, da kljub temu, da je strankarska identifikacija osrednji pojasnjevalni dejavnik, dandanes rezultat volitev v večji meri določijo volivci brez strankarske identifikacije. Izpostavijo tudi tematsko glasovanje, ki naj bi vedno bolj prevladovalo, in zagovarjajo tezo, da volivci stranke, ki so izpolnile njihova pričakovanja, nagrajujejo s ponovno izvolitvijo.⁵

Utemeljitelji michiganske šole so na podlagi kritik, ki jih je doživel njihov model, oblikovali koncept, ki pojasnjuje, da je volilno vedenje skupek interakcij med strankarsko identifikacijo in nekaterimi kratkoročnimi dejavniki volilnega vedenja. Slednje volivci dojemajo na podlagi identifikacije s stranko, ki je skoraj nespremenljiva in omogoča sklepanje glede volilne izbire posameznika (Denver in Hands 1992, 7). Tako dopolnjen michiganski model sicer še predpostavlja pomembnost dolgoročnih dejavnikov volilnega vedenja, a kljub temu ne izključuje pomena kratkoročnih dejavnikov, kot so značilnosti kandidata ali stranke, volilna kampanja ter ekonomsko in politično stanje države v času volitev (Crutice 2000, 5). Basinger in Lavine (2005, 170) navajata, da če obstajajo pogoji, v katerih se posameznik o svoji volilni izbiri lahko odloča na podlagi lastnih stališč, ki v določenem primeru niso enaka stališčem stranke, s katero se identificira, in tega ne stori, nakazuje na to, da ima volilna izbira na podlagi strankarske identifikacije zadostno stopnjo zaupanja.

⁴ Glej npr. Voters are not fools (1964), The Responsible Electorate (1956), The Changing American Voter, Retrospective Voting in American National Elections (1981).

⁵ Rochester model – racionalna izbira (1981).

Slika 2.2: Michiganski model volilnega vedenja

Vir: Desart.us.

2.5 Strankarska identifikacija kot predmet raziskave v Sloveniji

Kljub temu da je Slovenija mlada demokracija s krajšo tradicijo večstrankarskega sistema, so konec osemdesetih in v začetku devetdesetih že bile izvedene raziskave, ki strankarsko identifikacijo kot dejavnik volilnega vedenja postavijo v ospredje. Tako je bila v času pred slovenskimi volitvami aprila 1990 izvedena obsežna panelna raziskava⁶ z izhodiščem v raziskavi Slovenskega javnega mnenja, kjer so primerjali potek identifikacije s strankami v različnih časovnih obdobjih (Toš 1990, 64). Veliko pozornosti pri raziskovanju volilnega vedenja v Sloveniji je bilo namenjeno preučevanju razlik med volivci različnih strank, in sicer družbenih in ideoloških značilnosti posameznih skupin volivcev⁷. Težko bi v določenem okviru nanizali vse opravljene raziskave dejavnikov volilnega vedenja v Sloveniji⁸, vendar moramo poudariti, da te zajemajo mnoga politična in volilna področja. Kljub številnim analizam volilnega vedenja v Republiki Sloveniji je področje, ki smo ga izbrali za predmet raziskovanja v diplomskem delu, le malo raziskano in utemeljeno.

⁶ Glej Niko Toš – Proces identifikacije s strankami in njihovi socialni profili.

⁷ Glej npr. Samo Kropivnik – Slovenski volilci v geografskem, družbenem in ideološkem prostoru (1998).

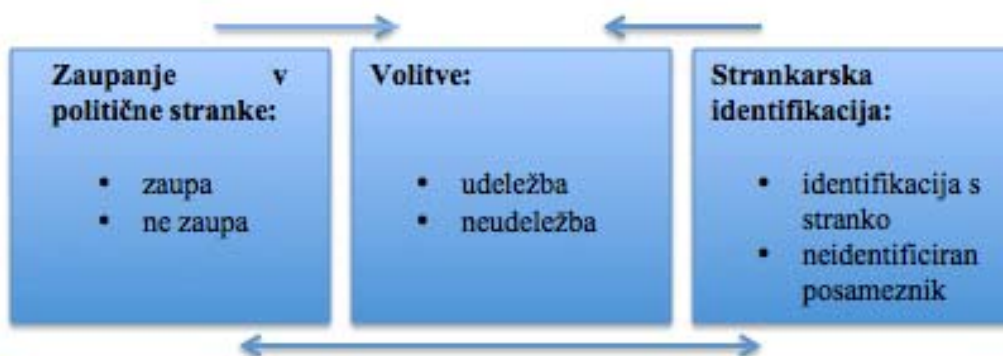
⁸ Večina analiz volilnega vedenja v Sloveniji temelji na raziskavah Slovenskega javnega mnenja.

2.6 Zaupanje političnim strankam in strankarska identifikacija

O povezanosti med zaupanjem političnim strankam in strankarsko identifikacijo je na podlagi obstoječe literature težko neposredno govoriti, saj ta (še) nima svojega relevantnega pojasnjevalnega modela. Zavedajoč se tega dejstva, bomo iz študij, ki so pojasnjevale povezanost med (ne)zaupanjem v institucije in volilno udeležbo, skušali pojasniti povezanost med (ne)zaupanjem v politične stranke in strankarsko identifikacijo. V prvem delu teoretičnega uvoda utemeljujemo, da strankarska identifikacija v veliki meri vpliva na volilno odločitev posameznika, na tem mestu pa predpostavljamo, da (ne)zaupanje političnim strankam vpliva na posameznikovo odločitev glede morebitne strankarske identifikacije. »Če državljani v manjši meri zaupajo političnemu sistemu, se posledično tudi v manjši meri udeležujejo v političnem življenju, vse to pa vodi v sodobne probleme demokratičnih sistemov« (Johnston in drugi 2006, 166). Za udeležbo na volitvah torej obstaja večja verjetnost pri tistih posameznikih, ki zaupajo političnim strankam, za slednje pa predpostavljamo, da vpliva tudi na njihovo strankarsko identifikacijo. Tako predpostavljamo⁹, da se posamezniki, ki se v večji meri udeležijo volitev zaradi zaupanja političnim strankam, v veliki meri tudi identificirajo z določeno politično stranko.

⁹ V empiričnem delu bomo izmerili povezanost med zaupanjem političnim strankam in strankarsko identifikacijo ter s tem pojasnili v kolikšni meri je predpostavljen pojasnjevalni model relevanten na primeru slovenskih volivcev.

Slika 2.3: Pojasnjevalni model teoretične predpostavke (zaupanje-udeležba-identifikacija)

Vir: Lastna izdelava.

Ob soočanju tez kulturološke in institucionalne teorije zaupanja v demokratične institucije opazimo, da obe poudarjata, da je za postkomunistične države značilno nizko zaupanje v prvotne demokratične institucije. Tudi Toš (2007, 374) v opravljenih raziskavah v letih 1992, 1995 in 1999 ugotavlja, da Slovenija glede na evropska povprečja zaostaja v izražanju zaupanja v institucije.

Teoriji se razhajata pri opredeljevanju nastanka zaupanja, tako kulturološka zagovarja, da zaupanje izhaja iz globoko ukoreninjenih prepričanj, ki so se izoblikovala s kulturnimi normami, ki se tako kot strankarska identifikacija izoblikujejo v procesu zgodnje socializacije. Tako je zaupanje v nosilce političnih oblasti le nadaljevanje medosebnega zaupanja, ki se izoblikuje v zgodnjem otroštvu. Institucionalna teorija pa izhaja iz predpostavke, da je učinkovito delovanje institucij povezano z visoko stopnjo zaupanja, kar nakazuje na to, da je zaupanje v institucije posledica dobrega delovanja teh in izvira iz posameznikovega racionalnega vrednotenja delovanja institucij (Mischler in Rose 2001, 31).

Toš (1999, 35) meni, da zaupanje v institucije predstavlja del politične kulture, ki izraža stopnjo politične socializacije državljanov s prevladujočimi družbenimi vrednotami. Institucije opredeli kot ustanove, ki pomembno določajo vzorce vedenja in razmerij oziroma odnosov med ljudmi. »Besede zaupati v nekaj vključujejo pomen udeležnosti, prizadetosti moralnega ali čustvenega zaupanja in obveznosti. V tem

smislu zaupanje v institucije vključuje pomen državljanove identifikacije s političnimi institucijami in navezanost nanje« (Kasse in Newton 1999, 25). Tudi Brezovšek (2004, 36) navaja ugotovitve Hetheringtona, ki meni, da zaupanje posameznika v vlado vpliva na njegovo volilno vedenje, vendar je ta korelacija v večstrankarskem sistemu šibkejša kot v dvostrankarskem sistemu.

2.7 Hipotezi

Na podlagi kritične analize do sedaj objavljenih študij volilnega vedenja sta bili za namen raziskovanja in pisanja diplomskega dela zastavljeni naslednji hipotezi:

- H1: Strankarska identifikacija izgublja pojasnjevalno moč kot dejavnik volilnega vedenja.
- H2: Zmanjšanje zaupanja v politične stranke vodi v upad strankarske identifikacije.

3 ANALITSKI MODEL, METODE IN PODATKI

3.1 Raziskovalni okvir

Raziskovanje v okviru diplomskega dela je temeljilo na dveh izbranih hipotetičnih izhodiščih, kjer se strankarska identifikacija pojavi v različnih kontekstih:

- pri prvem vidiku strankarska identifikacija predstavlja neodvisno spremenljivko, kar nam omogoča, da preverimo pojasnjevalno moč strankarske identifikacije kot dejavnika volilnega vedenja v Sloveniji v različnih časovnih obdobjih,
- pri drugem vidiku, kjer strankarska identifikacija predstavlja odvisno spremenljivko, pojasnjujemo, kolikšen vpliv ima (ne)zaupanje v politične stranke na izoblikovanje strankarske identifikacije pri državljanih Republike Slovenije. Za namen raziskovanja je bil izdelan že zgoraj opisan model teoretične predpostavke, pri katerem smo izhajali iz povezave med (ne)zaupanjem v institucije in volilno udeležbo, s katero se je ukvarjala večina raziskav.

3.1.1 Raziskovalne metode in tehnike

Poznavanje širokega obsega razpoložljivih tehnik, s katerimi je mogoče izvesti raziskavo, je ena izmed pglavitnih zahtev in zagotovil za nesporno izvedbo raziskovanja (Kustec Lipicer 2002, 93). Po Majchrzakovi (1984, 66) različni metodološki pristopi širijo verodostojnost zbranih podatkov. Diplomsko delo temelji na dveh ključnih delih, in sicer teoretičnem in empiričnem delu. Tako smo za namen raziskovanja in empirične analize zbranih podatkov uporabili naslednje raziskovalne metode in tehnike:

- *analizo in interpretacijo sekundarnih virov*: vpliv strankarske identifikacije na volilno vedenje so utemeljevali že številni avtorji, tako smo njihove ugotovitve analizirali z namenom, ki ga izpostavita tudi Hogwood in Gunn (1984, 69), in sicer da pridobimo potrebna znanja za nadaljnje delo oziroma naše raziskovanje;

- **sekundarno analizo podatkov družboslovnih anket:** izvedena je bila na podlagi že zbranih podatkov v okviru raziskav Slovenskega javnega mnenja in Evropske družboslovne ankete. Gre za raziskovanje povezanosti izbranih spremenljivk s pomočjo kontingenčnih tabel. Analiza povezanosti med zaupanjem v politične stranke in strankarsko identifikacijo je bila opravljena na mikro (raven posameznika) in makro ravni (agregirani podatki), medtem ko smo povezanost med strankarsko identifikacijo in volilnim vedenjem analizirali samo na individualni ravni;
- **primerjalno analizo:** omogoča preučevanje družbenega pojava v vsej njegovi kompleksnosti glede na različne pojavne oblike, ki so nastale v različnih družbenih oziroma zgodovinskih pogojih (Toš 1975, 90). Gre za primerjavo vpliva strankarske identifikacije na volilno vedenje na treh volitvah v Republiki Sloveniji (1992, 2000, 1992). Prav tako v obdobju 2004–2010 primerjamo raven zaupanja v politične stranke in deleže posameznikov, ki se čutijo določeni stranki bližje kot drugim.

3.1.2 Izbira in obdelava podatkov

Za dosego raziskovalnih ciljev smo statistično obdelali podatke iz že opravljenih raziskav Slovenskega javnega mnenja. Pri izbiri raziskav smo upoštevali kriterija primernosti in primerljivosti vprašanj ter obdobje izdelave raziskave. Statistično obdelani podatki so bili pridobljeni iz raziskav, ki so bile izvedene v različnih časovnih obdobjih. Za volitve v državni zbor, ki so potekale decembra 1992, smo uporabili raziskavo iz leta 1995 (SJM 1995/3)¹⁰, za volitve v državni zbor oktobra 2000 raziskavo, opravljeno leta 2001 (SJM 2001/2), in za državnozborske volitve septembra 2008 raziskavo, opravljeno istega leta (SJM 2008/2)¹¹. Za merjenje

¹⁰ Enota za analizo je bil posameznik, in sicer starejši od 18 let s stalnim prebivališčem v Republiki Sloveniji. Institucionalizirani prebivalci, kot so dijaki in študentje v domovih, osebe na služenju vojaškega roka, osebe na zdravljenju v bolnišnicah in drugi, ki ne živijo na svojem stalnem naslovu, so bili izključeni. Izbor enot v vzorec je bil izveden iz poimenskega vzorčnega okvira posameznikov (Toš in skupina, 2000).

¹¹ Populacijo predstavljajo posamezniki, starejši od 15 let, živeči v zasebnih gospodinjstvih, ne glede na njihovo narodnost, državljanstvo, jezik ali pravni status v naslednjih sodelujočih državah. Izbor enot v vzorec je bil izveden iz poimenskega vzorčnega okvira posameznikov (Kurdija in skupina, 2010).

povezanosti med (ne)zaupanjem v politične stranke in strankarsko identifikacijo na ravni posameznika smo prav tako uporabili raziskavo SJM (2008/2). Medtem ko smo za preučevanje morebitnega sočasnega spreminjanja ravni zaupanja v politične stranke in ravni strankarske identifikacije na ravni Slovenije v obdobju 2004–2010 uporabili podatke raziskav, opravljenih v okviru Evropske družboslovne ankete (European Social Survey – ESS)¹².

Tako smo na podlagi vprašanj, ki so bila uporabljena za statistično obdelavo podatkov, oblikovali naslednje spremenljivke (priloge D, E in F):

- ***strankarska identifikacija z določeno politično stranko***

Za spremenljivko strankarske identifikacije smo v vseh primerih izbrali vprašanje, ki se nanaša na posameznikovo bližino določeni politični stranki. Raziskavi, opravljeni v letih 1995 in 2001, vsebujeta dve vprašanji, kjer se sodelujoči posameznik mora opredeliti, katera politična stranka mu je nekoliko bližja od ostalih. V tem primeru smo pridobljene podatke obeh vprašanj preoblikovali v novo spremenljivko. Večjo preglednost statistično obdelanih podatkov smo zagotovili z ustrezno izbranimi kategorijami za politične stranke. Za analizo smo izbrali tri osrednje akterje v slovenski strankarski areni, in sicer LDS, SDS in SD, ostale politične stranke pa smo združili pod kategorijo »druge«.

- ***Strankarska identifikacija (DA/NE)***

Strankarska identifikacija v tem primeru ne zajema podatka, katera politična stranka je posamezniku bližja, ampak le, ali ima posameznik izoblikovano strankarsko identifikacijo.

¹² Akademska vodena družboslovna anketa, namenjena prikazovanju in raziskovanju medsebojne povezanosti institucionalnih okolij posameznih držav s stališči, mnenji in navadami njenih prebivalcev. Raziskava pokriva več kot 30 držav in vključuje stroga določila glede izpolnjevanja metodoloških meril kakovostne priprave in izvedbe ankete (Arhiv družboslovnih podatkov).

- ***volilno vedenje (volilna izbira), volilna namera, volilna udeležba***

Volilno vedenje oziroma volilno izbiro predstavljajo podatki na podlagi vprašanja, ki se nanaša na ravnanje ob zadnjih volitvah. Volilna udeležba v tem primeru ni mišljena kot objektiven podatek volilne statistike, ampak sloni na rezultatih Slovenskega javnega mnenja. Raziskavi, opravljeni v letih 1995 in 2001, ne vsebujeta neposrednega vprašanja glede volilne udeležbe, tako smo rezultate spremenljivke volilne izbire združili in preoblikovali v spremenljivko z imenom volilna udeležba. Volilna namera predstavlja volilno izbiro, če bi naslednje volitve potekale naslednjo nedeljo.

- ***Zaupanje v politične stranke***

- a) SJM 2008/2:

Za ugotavljanje povezanosti med zaupanjem in strankarsko identifikacijo v letu 2008 na ravni posameznika smo lestvico (0–10) zaupanja v politične stranke združili v 3 kategorije (0–2 – ne zaupa, 3–7 – niti/niti, 8–10 – zaupa) (priloga D).

- b) ESS 2004, ESS 2006, ESS2008, ESS 2010¹³:

Za ugotavljanje morebitne sočasne spremembe na ravni zaupanja v politične stranke in ravni strankarske identifikacije na ravni Slovenije smo prikazali povprečje zaupanja v politične stranke na lestvici 0–10, kjer 0 pomeni »sploh ne zaupam« in 10 »povsem zaupam«. V primeru strankarske identifikacije smo uporabili deleže tistih posameznikov, ki jim je določena stranka bližja kot druge. Večjo relevantnost smo statistično obdelanim podatkom zagotovili z izbiro starostne meje. Opazovali smo polnoletne državljane, ki imajo volilno pravico (starejše od 17 let, kar v anketi pomeni 18 let ali več).

Kljub ugotovitvam oziroma oceni, da je na podlagi izbranih vprašanj v obeh vidikih smiselno in možno utemeljeno pojasnjevati povezavo, moramo na tem mestu nujno opozoriti na nekaj raziskovalnih problemov. V prvi vrsti gre za primer oddaljenosti volitev od izvedbe raziskave (volitve 1992 – SJM 1995/3), kjer sklepamo, da v

¹³ Populacijo predstavljajo vse osebe, stare 15 let in več, ki prebivajo v zasebnih gospodinjstvih, ne glede na njihovo narodnost, državljanstvo, jezik ali pravni status v sodelujočih državah (Jowell in skupina, 2004–2010).

časovnem obdobju treh let obstaja verjetnost, da se posameznik ne spominja, kako je ravnal ob preteklih volitvah, da se identificira z drugo politično stranko, na kar bi lahko vplival potek konsolidacije političnih strank v Sloveniji, ter da obstaja verjetnost, da posameznik na vprašanje o volilni izbiri namerno poda enak odgovor kot na vprašanje glede strankarske identifikacije, kar velja tudi za primer volitev 2000 in 2008. Oddaljenost od volitev pa ni osamljen problem, na drugi strani lahko govorimo tudi o problemu bližine volitev (volitve 2008 – SJM 2008/2), kjer podatki o volilni nameri ne obstajajo. Prav tako obstaja verjetnost, da na rezultate vpliva različno zaporedje zastavljenih vprašanj v raziskavah, saj se v letu 2008 vprašanje o volilnem vedenju zastavi pred vprašanjem strankarske identifikacije, pri ostalih dveh izbranih raziskavah pa se vprašanja zastavljajo v obratnem zaporedju.

3.1.3 Izbrane volitve in politične stranke

Volitve v državni zbor in specifika slovenskega volilnega sistema

Svobodne in poštene volitve so eden iz med ključnih kriterijev demokratične ureditve. Kot demokratične volitve lahko opredelimo le tiste, ki so izvedene na podlagi splošne in enake volilne pravice. Slednja je pravica vsakega državljana, da voli ne glede na razredno, narodnostno, rasno, ekonomsko ali drugo pripadnost (Kaučič in Grad 2008, 258). Brezovšek (2002, 51) opozarja, da nobeno vprašanje v politiki ni tako pomembno, kot je vprašanje, ali smo in kako smo izvolili politike, ki nam vladajo. Po njegovem mnenju so volitve nič manj kot demokracija v praksi, ki predstavljajo sredstvo, s katerim ljudstvo lahko nadzoruje svojo oblast. »Z vidika demokratične teorije je funkcija volitev zagotovitev ali promocija vrednot, ki vzpostavljajo demokracijo kot zaželeno obliko vladavine« (Krašovec 2007, 14). Osrednje predstavniško telo v Republiki Sloveniji predstavlja državni zbor, ki se oblikuje z volitvami vsaka štiri leta po proporcionalnem volilnem sistemu¹⁴ ob 4 % volilnem pragu¹⁵.

¹⁴ Ta zagotavlja določilo iz Zakona o volitvah v državni zbor, in sicer da so v državnem zboru sorazmerno zastopani politični interesi.

¹⁵ Ustavno določen leta 2000.

Zakon o volitvah, ki je bil sprejet leta 1992, je bil pripravljen na podlagi izhodišč, ki so temeljila na večinskem stališču, da je osnova novega volilnega sistema proporcionalni sistem, dopolnjen z elementi v smeri večinskega. Tak sistem naj bi v čim večji meri zagotavljal povezanost volivcev s poslanci in stabilnost sistema. Neposredno pravno podlago za volitve jeseni leta 2000 sta tvorila ustavni zakon in veljavni Zakon o volitvah v državni zbor. Leta 2006 je bil Zakon o volitvah v državni zbor v skladu z ustavnim zakonom ustrezno spremenjen in dopolnjen, tako da se volitve spet v celoti izvajajo neposredno na zakonski podlagi (Kaučič in Grad 2008, 261).

Da bi pomen strankarske identifikacije kot dejavnika volilnega vedenja v Republiki Sloveniji analizirali v različnih časovnih obdobjih, smo izbrali državnozbornske volitve, ki so potekale v letih 1992, 2000 in 2008:

- ***volitve 1992***

Volitve v letu 1992 predstavljajo mejnik prvih demokratičnih in večstrankarskih volitev v samostojni Republiki Sloveniji, na katerih je največjo podporo dobila Liberalna demokratska stranka in po volitvah oblikovala vladno koalicijo s Slovenskimi krščanskimi demokrati, Združeno listo socialnih demokratov in Socialdemokratsko stranko Slovenije.

- ***volitve 2000***

Na volitvah, ki so potekale oktobra 2000, je kot zmagovalka volitev tretjo zaporedno možnost dobila Liberalna demokracija Slovenije (prej Liberalna demokratska stranka) in v vlado povabila še Združeno listo socialnih demokratov, Demokratično stranko upokojencev Slovenije in Slovensko ljudsko stranko.

- ***volitve 2008***

Na zadnjih za našo analizo izbranih volitvah največjo podporo dobijo Socialni demokrati, ki oblikujejo vladno koalicijo z Demokratično stranko upokojencev, politično stranko Zares in Liberalno demokracijo Slovenije.

Politične stranke in značilnosti strankarskega sistema v Sloveniji

Fink Hafner Danica (2001, 12) je mnenja, da so definicije političnih strank zgodovinsko in kulturno pogojene in da politologija nima enotne opredelitve tega pojma. Politične stranke, ki strukturirajo volitve, lahko opredelimo kot združenje, ki

cilja na to, da bi vplivalo na oblast. Politične stranke so formalno organizirane skupine, ki se opirajo na prostovoljne oblike participacije (Della Porta 2003, 120–121). Tako tudi Zakon o političnih strankah, ki določa njihovo delovanje, te definira kot združenja državljanek in državljanov, ki uresničujejo svoje politične cilje, sprejete v programu stranke, z demokratičnim oblikovanjem politične volje državljanov.

Politično pluralistični razvoj v Sloveniji po 2. svetovni vojni se je začel konec osemdesetih let, ko so se pojavile različne družbene in civilnodružbene organizacije. Tako so se konec osemdesetih let oblikovale nove politične stranke (med strankami, analiziranimi v diplomskem delu je to Socialdemokratska stranka Slovenije), hkrati pa so se tudi stare družbenopolitične organizacije, ki so imele z ustavo do oktobra 1989 zagotovljeno privilegirano vlogo pri organiziranju in vodenju vseh političnih interesov in aktivnosti, preoblikovale v nove politične stranke (med strankami, analiziranimi v diplomskem delu sta to Liberalna demokracija Slovenije in Združena lista socialnih demokratov) (Krašovec 2000, 20–25).

Pomemben korak Republike Slovenije k stabilni strankarski demokraciji je pomenil Zakon o političnih strankah (1994), ki je nadomestil prejšnji Zakon o političnem združevanju iz leta 1989. Zakon o političnih strankah je uvedel natančnejšo opredelitev politične stranke in njenih funkcij ter postavil zahteve glede njene notranje demokracije, hkrati pa zaostрил pogoje za registracijo strank in nadzor nad njihovim financiranjem (Zajc 2004, 187).

Brezovšek (2000, 59) je mnenja, da je oblikovanje parlamentarne strankarske arene neposredna posledica volitev v ožjem smislu. Za namene raziskovanja smo izbrali politične stranke, ki so v preučevanem obdobju državnozborskih volitev osrednje akterke strankarske arene v Republiki Sloveniji in izhajajo iz glavnih ideoloških družin (liberalne, konservativne in socialdemokratske):

- ***Liberalna demokratska stranka – Liberalna demokracija Slovenije***

Liberalna demokratska stranka je stranka, ki se je postopoma preoblikovala iz politične stranke, ki je bila zasnovana na komunistični teoriji, v stranko z liberalno ideologijo (Fink Hafner in Krašovec 2006, 88).

Kot ena iz med pomembnejših političnih strank v slovenskem strankarskem prostoru je v letih 1992–2000 in 2008–2011 imela pomembno vlogo pri oblikovanju vlade. Leta 1994 se je na združitvenem kongresu štirih strank (*Liberalno-demokratske stranke, Demokratske stranke, Socialistične stranke in Zelenih – Ekološko socialne stranke*) preimenovala v Liberalno demokracijo Slovenije (Liberalna demokracija Slovenije).

- ***Socialdemokratska stranka Slovenije – Slovenska demokratska stranka***

Slovenska demokratska stranka je kot novonastala politična stranka slovenske pomladi nepretrgoma igrala pomembno vlogo. Že v zgodnjem obdobju slovenske demokratizacije sta bili SDZ in SDSS, njeni predhodnici, ključni akterki demokratizacije. Po razkolu v SDZ na demokratsko (DS) in narodno demokratsko frakcijo (NDS), pri čemer je slednja ostala pravna naslednica SDZ, je leta 1994 prišlo do združitvenega kongresa med SDSS in NDS (Slovenska demokratska stranka)

V letu 2003 se je stranka iz Socialdemokratske stranke Slovenije preimenovala v Slovensko demokratsko stranko ter leto po tem kot zmagovalka državnozborskih volitev oblikovala vladno koalicijo (SDS, NSI, SLS, DeSUS).

- ***Združena lista socialnih demokratov – Socialni demokrati***

Leta 1993 so politične stranke volilne koalicije levosredinskih strank (Socialdemokratska prenova Slovenije, Delavska stranka, Socialdemokratska unija in dve močni skupini iz Socialistične stranke), ki je nastopila na parlamentarnih volitvah leta 1992, na združitvenem kongresu ustanovile novo levo socialdemokratsko stranko v Sloveniji – Združeno listo socialnih demokratov, ki se je v letu 2005 preimenovala v stranko z imenom Socialni demokrati. Na državnozborskih volitvah leta 2008 so Socialni demokrati zmagali s 30,45 % ter skupaj s strankami Zares, LDS in DeSUS oblikovali vladno koalicijo (Socialni demokrati).

Tabela 3.1: Izbrane volitve in politične stranke

	December 1992	Oktober 2000	September 2008
<i>Volilna udeležba</i>	85,6 %	70,37 %	63,10 %
<i>Ime politične stranke (število glasov v %)</i>	Liberalna demokratska stranka (23,46 %)	Liberalna demokracija Slovenije (36,26 %)	Liberalna demokracija Slovenije LDS (5,21 %)
	Social-demokratska stranka Slovenije (3,34 %)	Social-demokratska stranka Slovenije (15,81 %)	Slovenska demokratska stranka – SDS (29,26 %)
	Združena lista socialnih demokratov (Social-demokratska prenova) (13,58 %)	Združena lista socialnih demokratov (12,08 %)	Socialni demokrati – SD (30,45 %)

Vir: Lastna izdelava na podlagi podatkov Državne volilne komisije (Državna volilna komisija).

4 REZULTATI ANALIZE

4.1 Volitve 1992 – strankarska identifikacija 1995

Volilno vedenje in politični okus slovenskega državljana na prvih volitvah v državni zbor Republike Slovenije, ki so potekale 6. decembra 1992, zaznamujeta dve značilnosti, in sicer odbojnost do zelo razpršenega političnega pluralizma in odmik od politične bipolarnosti. Večstrankarski sistem predstavlja konstitutivno podlago modela tekmovalne demokracije v Sloveniji, vendar volivci niso bili naklonjeni prevelikemu razdajanju svojih glasov med sicer zelo številne politične stranke. Slovenska volilna javnost je zaradi prevelikega razmnoževanja političnih strank in strankarske dinamičnosti, mnoge so bile tudi politično nestrukturirane in ne dovolj jasno profilirane, kazala znamenje politične zasičenosti (Markič 1992, 1176).

Omenjene značilnosti bi lahko predstavljale razlog, da je v opravljeni raziskavi v letu 1995 moč zaznati zelo nizek delež tistih, ki se identificirajo s katero od treh izbranih političnih strank. Problem pri izbranih političnih strankah predstavlja tudi njihovo postopno izoblikovanje, ki je potekalo po letu 1992, tako je npr. Liberalna demokracija Slovenije nastala na združitvenem kongresu leta 1994 iz Liberalno demokratske stranke (Janez Drnovšek), Demokratske stranke (Igor Bavčar), Socialistične stranke (Viktor Žakelj) in Ekološko socialne stranke (dr. Peter Tancig). V opravljeni analizi smo uporabili podatke Liberalno demokratske stranke, vendar ne smemo zanemariti dejstva, da obstaja verjetnost, da se je posameznik leta 1992 identificiral s katero izmed naštetih političnih strank in jo tudi volili, v raziskavi leta 1995 pa je zaradi omenjene združitve političnih strank navedel strankarsko identifikacijo z Liberalno demokracijo Slovenije.

Delež posameznikov, ki so se udeležili volitev v letu 1992 in se identificirajo s katero politično stranko, je 74 %, medtem ko je tistih, ki se ne identificirajo s politično stranko in so se prav tako udeležili volitev, komaj 42 %. V opisanem primeru lahko govorimo o močni povezanosti med strankarsko identifikacijo in volilno udeležbo (Cramarjev $V = 0,305$) (priloga A, tabela A.2). Prav tako lahko na podlagi Cramarjevega koeficienta zapišemo, da med strankarsko identifikacijo in volilno

izbiro obstaja srednje močna povezanost (Cramarjev $V = 0,246$), medtem ko v primeru volilne namere med spremenljivkama obstaja močna povezanost (Cramarjev $V = 0,336$) (glej tabelo 4.1).

Tabela 4.1: Volilno vedenje 1992 in strankarska identifikacija 1995¹⁶

<i>Volilna izbira (%) 1992</i>	<i>Strankarska identifikacija (%)</i>				
<i>Volilna namera (%) 1995</i>	LDS	SDS	SD	DRUGE	NOBENE
LDS	75,0	0,0	14,3	13,5	15,1
	75,0	0,0	21,4	3,8	9,3
SDS	0,0	28,6	0,0	5,8	4,9
	0,0	61,9	0,0	7,7	5,4
SD	0,0	0,0	64,3	0,0	4,3
	8,3	0,0	71,4	0,0	3,1
DRUGE	12,5	42,9	7,1	65,4	27,6
	4,2	19,0	0,0	65,4	21,3
NOBENE	12,5	28,6	14,3	15,4	48,1
	12,5	19,0	7,1	23,1	60,9
SKUPAJ	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
<p><i>Cramarjev koeficient (volilna izbira) = 0,246</i> <i>N (število vključenih v analizo) = 1000</i> <i>X² (hi-kvadrat) = 242,437; p < 0,01</i></p>					
<p><i>Cramarjev koeficient (volilna namera) = 0,336</i> <i>N (število vključenih v analizo) = 1000</i> <i>X² (hi-kvadrat) = 451,659; p < 0,01</i></p>					

Vir: Lastna analiza na podlagi Toš in drugi (2000).

¹⁶ Zgornja vrstica v tabeli (volilna izbira 1992) predstavlja deleže tistih posameznikov, ki se v letu 1995 identificirajo s politično stranko in so to politično stranko na volitvah leta 1992 tudi volili. Spodnja vrstica (volilna namera 1995) pa predstavlja delež tistih posameznikov, ki se identificirajo z določeno politično stranko in bi jo na naslednjih volitvah volili.

Delež (28,6 %) tistih, ki so se leta 1992 identificirali s Socialdemokratsko stranko Slovenije in jo volili, je v primerjavi z deležem (61,9 %) tistih, ki se identificirajo s stranko leta 1995 in bi jo tudi volili, majhen. Če pogledamo deleže tistih, ki se identificirajo z določeno politično stranko, in volilno namero na prihodnjih volitvah, opazimo, da bi 21,4 % tistih, ki se identificirajo z SD, v primeru, če bi bile volitve naslednjo nedeljo, volilo LDS. Nekateri posamezniki, ki se identificirajo z SDS (19,0 %) in LDS (4,2 %), pa bi na naslednjih volitvah izrazili podporo drugim političnim strankam (glej tabelo 4.1).

4.2 Volitve 2000 – strankarska identifikacija 2001

Jesen v letu 2000 zaznamujejo tretje volitve v državni zbor v samostojni Sloveniji oziroma četrte demokratične volitve v Sloveniji z visoko volilno udeležbo (70,37 %) (glej tabelo 3.1). Povezava med strankarsko identifikacijo in volilno udeležbo je šibkejša (Cramarjev $V = 0,273$) kot pri volitvah v letu 1992 (priloga B; tabela B.2). Pri podatkih za volitve v letu 2000 je povezanost med strankarsko identifikacijo in volilno izbiro močna (Cramarjev $V = 0,392$), močna povezanost (Cramarjev $V = 0,429$) prav tako obstaja med spremenljivkama strankarske identifikacije in volilne namere (glej tabelo 4.2).

Tabela 4.2.: Volilno vedenje 2000 in strankarska identifikacija 2001¹⁷

<i>Volilna izbira (%) 2000</i>	<i>Strankarska identifikacija (%)</i>				
<i>Volilna namera (%) 2001</i>	LDS	SDS	SD	DRUGE	NOBENE
LDS	75,0	2,3	23,2	8,7	23,7
	74,3	2,3	14,3	7,2	17,8
SDS	2,2	65,1	0,0	2,9	6,2
	0,7	74,4	1,8	2,9	6,3
SD	2,9	0,0	58,9	2,9	5,8
	3,7	0,0	60,7	5,8	5,3
DRUGE	8,1	9,3	3,6	55,1	15,0
	5,9	11,6	1,8	58,0	16,4
NOBENE	11,8	23,3	14,3	30,4	49,4
	15,4	11,6	21,4	26,1	54,3
SKUPAJ	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>Cramarjev koeficient (volilna izbira) = 0,392</i>					
<i>N (število vključenih v analizo) = 1098</i>					
<i>X² (hi-kvadrat) = 605,429; p < 0,01</i>					
<i>Cramarjev koeficient (volilna namera) = 0,429</i>					
<i>N (število vključenih v analizo) = 1098</i>					
<i>X² (hi-kvadrat) = 731,965; p < 0,01</i>					

Vir: Lastna analiza na podlagi Toš in drugi (2002).

¹⁷ Zgornja vrstica v tabeli (volilna izbira 2000) predstavlja deleže tistih posameznikov, ki se v letu 2001 identificirajo s politično stranko in so to politično stranko na volitvah leta 2000 tudi volili. Spodnja vrstica (volilna namera 2001) pa predstavlja delež tistih posameznikov, ki se identificirajo z določeno politično stranko in bi jo na naslednjih volitvah tudi volili.

Pri podatkih za volilno namero in volilno izbiro ni opaziti velikih razlik pri deležu tistih, ki se identificirajo s politično stranko in bi jo volili oziroma so jo volili. Nekateri volivci so svoje glasove namenili drugim strankam, čeprav se identificirajo s katero od izbranih strank. In sicer 9,3 % tistih, ki se identificirajo z SDS, 8,1 % tistih, ki se identificirajo z LDS, in najmanjši delež (3,6 %) tistih, ki se identificirajo z SD. Prav tako tisti posamezniki, ki se identificirajo z SD in bi v primeru volitev volili druge politične stranke, predstavljajo najmanjši delež (1,8 %), medtem ko bi podporo drugim političnim strankam namenilo 11,6 % tistih, ki se identificirajo z SDS, in 5,9 % tistih, ki se identificirajo z LDS. Vendar je pri posameznikih, ki se identificirajo z SD, moč opaziti največje odstopanje pri volilni izbiri na volitvah leta 2000, saj je 23,2 % teh na volitvah podprlo LDS (glej tabelo 4.2).

4.3 Volitve 2008 – strankarska identifikacija 2008

Delež tistih posameznikov, ki se identificirajo s katero od političnih strank in so se udeležili volitev v državni zbor leta 2008, je 84,6 %, medtem ko je delež tistih, ki se ne identificirajo s politično stranko in so se prav udeležili volitev, 60,9 %. Povezanost med spremenljivkama volilne udeležbe in strankarske identifikacije je srednje močna (Cramarjev $V = 0,261$) (priloga C; tabela C.3). Če pri izbranih podatkih pogledamo moč povezave med strankarsko identifikacijo in volilno izbiro, opazimo, da sta spremenljivki močno povezani (Cramarjev $V = 0,513$). Tudi v tem primeru močna povezanost pomeni, da posamezniki, ki se identificirajo s politično stranko, to tudi podprejo na volitvah (glej tabelo 4.3). Ker v izbranem primeru ni podatkov o volilni nameri, je smiselno pogledati tudi, kolikšen je delež posameznikov, ki se še zmeraj identificirajo s stranko, ki so jo izbrali na volitvah. Tako se po volitvah z LDS še zmeraj identificira 52,8 % posameznikov (delež identificiranih, ki so volili, je 63,3 %), z SDS 47,9 % (delež identificiranih, ki so volili, je 80,9 %) in z SD 42,0 % (delež identificiranih, ki so volili, je 72,7). Vsekakor je v izbranem primeru smiselno opozoriti, da je skoraj 50 % posameznikov takšnih, ki se ne identificirajo s katero od političnih strank in so prav tako volili za eno izmed izbranih strank (priloga C; tabela C.1).

Tabela 4.3: Volilno vedenje 2008 in strankarska identifikacija 2008

<i>Volilna izbira (%)</i>	<i>Strankarska identifikacija (%)</i>				
	LDS	SDS	SD	DRUGE	NOBENE
LDS	63,3	0,0	0,6	0,0	2,0
SDS	0,0	80,9	0,6	2,4	11,9
SD	16,7	0,0	72,7	14,5	16,9
DRUGE	0,0	3,5	4,2	63,9	13,7
NOBENE	20,0	15,7	21,8	19,3	55,6
SKUPAJ	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>Cramarjev koeficient = 0,513</i>					
<i>N (število vključenih v analizo) = 1286</i>					
<i>X² (hi-kvadrat) = 1351,987; p < 0,01</i>					

Vir: Lastna analiza na podlagi Kurdija in drugi (2010).

4.4 Spremembe povezanosti strankarske identifikacije in volilnega vedenja skozi čas

Če časovno primerjamo moč povezave med strankarsko identifikacijo in volilno izbiro na primeru izbranih volitev v Državni zbor Republike Slovenije, opazimo, da je povezanost med spremenljivkama z leti močnejša (Cramarjev V 1992 = 0,246; Cramarjev V 2000 = 0,329; Cramarjev V 2008 = 0,513) (glej tabelo 4.4). Če podatke opravljene analize primerjamo z ugotovitvami nekaterih avtorjev (Beyme 1985; Della Porta 2003), ki nakazujejo na dolgoletno upadanje vpliva strankarske identifikacije v Veliki Britaniji in Združenih državah Amerike in na krčenje zvestega volilnega telesa, ki sloni na identifikaciji s stranko, lahko kot enega iz med razlogov močnejše pojasnjevalne moči strankarske identifikacije v Republiki Sloveniji izpostavimo tranzicijo predvsem, pa konsolidacijo demokracije. »Pri slednji gre za daljši in zahtevnejši proces kot pri tranziciji« (Rizman 2002, 140). Dalton (2000, 338) sicer

izpostavi, da gre volilno vedenje v novih demokracijah pojasnjevati v enaki smeri kot v zahodnih demokracijah in da so tovrstne razlike v času tranzicije posledica vzpostavljanja strankarskega sistema ter velikega števila strateško slabo oblikovanih strank, kar zagotovo vpliva na pogostejše prehode med strankami.

Zaradi omenjenih dejstev je smiselno, da tovrstne domneve preverimo tudi v primeru izbranih strank. Tako smo v spodnji tabeli skušali prikazati, kako se v izbranem časovnem obdobju spreminja delež tistih, ki se identificirajo s katero od političnih strank in so se udeležili volitev, s poudarkom na tem, kateri izmed političnih strank so izrazili podporo.

Tabela 4.4: Glasovi identificiranih posameznikov, ki so se udeležili volitev

(%)	LDS	SDS	SD
Za »svojo« stranko			
<i>Volilna izbira 1992</i>	75,0	28,6	64,3
<i>Volilna izbira 2000</i>	75,0	65,1	58,9
<i>Volilna izbira 2008</i>	63,3	80,9	72,7
Za druge stranke			
<i>Volilna izbira 1992</i>	12,5	42,9	21,4
<i>Volilna izbira 2000</i>	13,2	11,6	26,8
<i>Volilna izbira 2008</i>	16,7	3,5	5,4
Za nobeno stranko			
<i>Volilna izbira 1992</i>	12,5	28,6	14,3
<i>Volilna izbira 2000</i>	11,8	23,3	14,3
<i>Volilna izbira 2008</i>	20,0	15,7	21,8
<i>Cramarjev koeficient 1992 (1995) = 0,246</i>			
<i>Cramarjev koeficient 2000 (2001) = 0,329</i>			
<i>Cramarjev koeficient 2008 = 0,513</i>			

Vir: Lastna analiza na podlagi Toš in drugi (2000, 2002); Kurdiya in drugi (2010).

Liberalna demokratska stranka – Liberalna demokracija Slovenije

V primeru volitev leta 2000 je delež posameznikov, ki se identificirajo s stranko, enak deležu (75,0 %) leta 1992. 12,5 % posameznikov, ki se identificirajo s stranko na volitvah leta 1992, podpre druge politične stranke, prav tako se 12,5 % posameznikov ni udeležilo volitev oz. ni podprlo nobene politične stranke. V letu 2000 je 13,2 % posameznikov podprlo druge politične stranke. Delež tistih, ki niso podprli nobene stranke, pa znaša 11,8 %. Na volitvah v letu 2008 je delež tistih, pri katerih je identifikacija s stranko enaka volilni izbiri, manjši kot na preteklih volitvah, in sicer 63,3 %. Druge politične stranke dobijo podporo 16,7 % posameznikov, ki se sicer identificirajo z Liberalno demokratsko stranko, 20,0 % teh pa ne podpre nobene politične stranke. Tako od leta 1992 naprej v primeru Liberalne demokracije Slovenije opazamo padec deleža zvestih volivcev (glej tabelo 4.4).

Socialdemokratska stranka Slovenije – Slovenska demokratska stranka

V tem primeru je opazna znatna razlika med deležema za leti 1992 in 2008, saj je v letu 1992 le 28,6 % tistih, ki so se identificirali s stranko, to podprlo tudi na volitvah, velik delež (42,9 %) strankarsko identificiranih volivcev pa je podprlo druge politične stranke, 28,6 % pa nobene. Leta 2008 se je volilno telo odzvalo popolnoma drugače, saj stranko podpre 80,9 % volivcev, ki se s slednjo tudi identificirajo, le 3,5 % jih glas nameni drugim političnim strankam in 15,7 % ne glasuje oziroma ne podpre nobene izmed političnih strank. V letu 2000 je delež posameznikov, ki podpore ne izrazijo nobeni politični stranki, 23,3 %, delež identificiranih, ki glasujejo za druge politične stranke, znaša 11,6 %, medtem ko Socialdemokratsko stranko Slovenije na volitvah podpre 65,1 % posameznikov, ki se s to stranko tudi identificirajo (glej tabelo 4.4).

Združena lista socialnih demokratov – Socialni demokrati

Ob pregledu vseh treh časovnih obdobij v tem primeru ni opaziti večjih razlik med deleži posameznikov, ki se identificirajo s stranko in za njo tudi glasujejo. Leta 1992 je delež teh 64,3 %, leta 2000 58,9 % in v letu 2008 72,7 %. V letih 1992 (14,3 %) in 2000 (23,2 %) je nekaj identificiranih posameznikov svoj glas namenilo Liberalni demokratski stranki, medtem ko je leta 2008 teh le 0,6 % (glej tabele 4.1, 4.2 in 4.3). V letu 2008 druge politične stranke podpre 5,4 % posameznikov, ki se identificirajo z SD, 21,8 % identificiranih posameznikov pa ne podpre nobene politične stranke. V letih 1992 in 2000 nobene izmed političnih strank ni podprlo 14,3 % identificiranih

posameznikov, podporo drugim političnim strankam pa je izrazilo 21,4 % (1992) in 26,8 % (2000) posameznikov, ki se identificirajo z izbrano politično stranko (glej tabelo 4.4).

4.4 Zaupanje v politične stranke in strankarska identifikacija

Delež posameznikov v letu 2008 (SJM 2008/2), ki v celoti zaupajo političnim strankam in se z določeno politično stranko tudi identificirajo, je 58,3 %, medtem ko ima strankarsko identifikacijo izoblikovano le 34,2 % posameznikov, ki ne zaupajo političnim strankam. 45,7 % tistih s srednjim zaupanjem (niti/niti) se prav tako identificira s katero od političnih strank (glej tabelo 4.5)

Tabela 4.5: Zaupanje političnim strankam in strankarska identifikacija na ravni posameznika 2008

<i>Strankarska identifikacija (%)</i>	<i>Zaupanje političnim strankam (%)</i>		
	NE ZAUPA	NITI/NITI	ZAUPA
DA	34,2	45,7	58,3
NE	65,8	54,3	41,7
SKUPAJ	100 %	100 %	100 %
<p><i>Cramarjev koeficient = 0,124</i> <i>N (število vključenih v analizo) = 1214</i> <i>X² (hi-kvadrat) = 18,700 ; p < 0,01</i></p>			

Vir: Lastna analiza na podlagi Kurdija in drugi (2010).

Povezanost med izbranimi spremenljivkama je v letu 2008 na ravni posameznika srednje močna (Cramarjev $V = 0,124$) (glej tabelo 4.5). Tako je smiselno pogledati agregirane podatke na makro ravni, s katerimi smo poskušali ugotoviti, ali morebiti gre za sočasno spreminjanje ravni zaupanja in ravni strankarske identifikacije v Sloveniji. V ta namen smo uporabili podatke iz Evropske družboslovne ankete, in sicer iz obdobja 2004–2010. Izbrali smo vprašanja, v kolikšni meri zaupate političnim strankam in ali vam je določena politična stranka bližja od ostalih. Izbrane podatke

smo statistično obdelali z orodjem Nesstar na spletni strani European Social Survey (ESS).

Tabela 4.6: Povprečje zaupanja v politične stranke na lestvici od 0 («sploh ne zaupa») do 10 («popolnoma zaupa») glede na strankarsko identifikacijo (medčasovna primerjava)

	Določena stranka bližja od drugih	Nobena stranka bližja od drugih	SKUPAJ
2004	3,5	3,0	3,2
2006	4,1	3,1	3,6
2008	3,8	3,2	3,4
2010	2,8	2,0	2,2

Vir: Lastna izdelava na podlagi Jowell in drugi (2004, 2006, 2008, 2010).

V izdelanem modelu (glej sliko 2.3) smo predpostavljali, da se posamezniki, ki se volitev v večji meri udeležijo zaradi zaupanja v politične stranke, v večji meri tudi identificirajo s političnimi strankami. Med zaupanjem v politične stranke in strankarsko identifikacijo naj bi po našem mnenju obstajalo tudi recipročno razmerje, kar pomeni, da posameznik, ki se identificira s politično stranko, v večji meri tudi zaupa političnim strankam. Vendar so razlike v povprečju zaupanja v politične stranke med posamezniki, ki jim je blizu določena politična stranka, in med tistimi, ki jim ni blizu nobena od političnih strank, v obdobju 2004–2010 majhne. Najmanjša razlika je v letu 2004 (0,5), največja pa v letu 2006 (1) (glej tabelo 4.6).

V letu 2010 zaupanje v politične stranke izrazito pade, če je bilo leta 2008 še na ravni 3,4, je v letu 2010 komaj na ravni 2,2 (merjeno na lestvici od 0 do 10). Prav tako je v primeru strankarske identifikacije najmanjši delež (28,5 %) tistih, ki jim je določena stranka bližja od drugih, v letu 2010, medtem ko v obdobju 2004–2008 ne opazimo večjih sprememb (glej tabelo 4.7).

Tabela 4.7: Raven strankarske identifikacije in zaupanja v politične stranke v obdobju 2004–2010

	2004	2006	2008	2010
<i>Strankarska identifikacija</i>	37,1	36,7	41,6	28,5
<i>Zaupanje v politične stranke (povprečje na lestvici 0–10)</i>	3,2	3,6	3,4	2,2

Vir: Lastna izdelava na podlagi Jowell in drugi (2004, 2006, 2008, 2010).

5 ZAKLJUČEK

V opravljeni empirični analizi ugotavljamo, da je strankarska identifikacija v izbranem časovnem obdobju v slovenskem volilnem prostoru imela relevanten pomen pri pojasnjevanju volilnega vedenja. Tako moramo hipotezo *H1*: »Strankarska identifikacija izgublja pojasnjevalno moč kot dejavnik volilnega vedenja« zavrniti. Podrobnejša analiza je namreč pokazala, da je volilna izbira v letu 2008 v večji meri pogojena s strankarsko identifikacijo kot v letih 2000 in 1992. Na podlagi predstavljenih ugotovitev bi verjetno lahko tudi sklepali, da je bilo leta 2008 tako tudi manj strateškega glasovanja kot v letih 1992 in 2000. Obseg strateškega glasovanja je po mnenju nekaterih avtorjev (Grofman in Lijphart 1986) pomembno določen z značilnostmi volilnega sistema. V sistemih z večinskim volilnim sistemom je strateško glasovanje praviloma pogostejši pojav, kot v sistemih s proporcionalnim volilnim sistemom. Kljub stabilnosti le-tega v Sloveniji smo na podlagi izvedene analize vseeno zaznali razlike v obsegu strateškega glasovanja skozi čas. Razlogov za razkriti naraščajoči vpliv strankarske identifikacije na volilno obnašanje Slovencev je zagotovo veliko. V našem primeru lahko izpostavimo predvsem proces oblikovanja političnih strank, saj so te v izbranem časovnem obdobju dokončno izoblikovale svojo ideologijo in programe, s katerimi volilcem omogočajo lažjo identifikacijo z njimi. Na relativno pozno konsolidacijo strankarske arene so med drugim vplivale tudi številne cepitve in združevanja političnih strank, ki so volivcem oteževala razumevanje ideološke pozicije političnih strank.

Pri raziskovanju povezanosti med strankarsko identifikacijo in zaupanjem v politične stranke smo ugotovili izrazit upad zaupanja v letu 2010. Kot enega iz med možnih razlogov za upadanje zaupanja v politične stranke v Republiki Sloveniji lahko izpostavimo gospodarsko krizo, ki vpliva na (ne)zadovoljstvo posameznika z življenjskim standardom, ki se po našem mnenju v veliki meri odraža tudi v politični krizi. Ko raven zaupanja v politične stranke primerjamo z deležem posameznikov, ki jim je določena stranka bližje kot druge, opazimo, da gre za sočasno spreminjanje obeh. Postavljeno hipotezo *H2*: »Zmanjšanje zaupanja v politične stranke vodi v upad strankarske identifikacije.« sicer potrdimo, vendar povezanost med spremenljivkama na individualni ravni ni močna.

Ob ugotovitvah, da strankarska identifikacija v Sloveniji predstavlja pomemben pojasnjevalni dejavnik volilnega vedenja, bi bilo v nadaljevanju smiselno raziskati, kateri dejavniki v večji meri vplivajo na izoblikovanje strankarske identifikacije. Prav tako bi bilo smiselno preučiti stabilnost strankarske identifikacije volivcev in ali so posamezniki, ki se identificirajo z določeno politično stranko, tudi člani te politične stranke.

6 LITERATURA

Abramson, Paul R. 1994. *Change and continuity in the 1992 elections*. Washington: Congressional Quarterly.

Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si> (14. avgust 2013).

Basinger, Scott J. in Howard Lavine 2005. Ambivalence, Information, and Electoral Choice. *American Political Science Review* 99 (2): 169–184.

Beyme, Klaus. 1985. *Political Parties in Western Democracies*. Hants: GCPL.

Brezovšek, Marjan. 2000. Volitve in politično predstavništvo. V *Parlamentarne volitve 2000*, ur. Danica Fink Hafner in Tomaž Boh, 51–69. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2004. Problem volilne (ne)udeležbe na lokalnih volitvah in volilno ravnanje. V *Lokalna demokracija I: Analiza lokalnih volitev 2002*, ur. Marjan Brezovšek, Miro Haček in Alenka Krašovec, 36–48. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Chaffee, H. Steven in Rajiv Nath Rimal. 1996. Time of Vote Decision and Openness to Persuasion. V *Political persuasion and attitude change*, ur. Diana C. Mutz, Paul M. Sniderman in Richard A. Brody, 267–291. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Crutice, John. 2002. The State of Election Studies: Mid-life Crisis or New Youth? V *The Future of Election Studies*, ur. Mark N. Franklin in Christopher Wlezien, 5–13. Oxford: Elsevier Science.

Dalton, J. Russell. 2000. Voting Behaviour, Influences on. V *International Encyclopedia of Elections*, ur. Rose Richard, 332–339. Basingstoke: Macmillan.

- Della Porta, Donatella. 2003. *Temelji politične znanosti*. Ljubljana: Založba Sophia.
- Denver, David. 1989. *Elections and Voting Behaviour in Britain*. Worcester: Billing and Sons Ltd.
- Denver, David in Gordon Hands. 1992. *Issues and Controversies in British Electoral Behaviour*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Desart.us*. Dostopno prek: <http://desart.us> (19. junij 2013).
- Državna volilna komisija*. Dostopno prek: <http://www.dvk-rs.si/index.php/si/> (17. maj 2013).
- Evans, Jocelyn A. 2004. *Voters & Voting: An introduction*. London: SAGA Publications Ltd.
- Fink Hafner, Danica. 2001. *Politične stranke*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- in Tomaž Boh. 2002. *Parlamentarne volitve 2000*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Fink Hafner, Danica in Alenka Krašovec. 2006. Ideološko-politički rascjepi u slovenskoj stranačkoj areni poslije 1989. godine. V *Razvoj političkog pluralizma u Sloveniji i Bosni i Hercegovini*, ur. Danica Fink Hafner in Mirko Pejanović, 71–104. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Grofman, Bernard in Arend Lijphart. *Electoral Laws and Their Political Consequences*. New York: Agathon Press.
- Heywood, Andrew. 1997. *Politics*. Basingstoke, London: Macmillan.
- Hinich, Melvin J. in Michael C. Munger. 1996. *Ideology and the Theory of Political Choice*. Chicago: University of Michigan Press.

Hogwood Brian W. in Lewis A. Gunn. 1984. *Policy Analysis for the Real World*. Oxford: Oxford University Press.

Johnston, W. A., Harvey Krahn in Trevor Harrison. 2006. Democracy, Political Institutions, and Trust: The Limits of Current Electoral Reform Proposals. *The Canadian Journal of Sociology* 31 (2): 165–182.

Jowell, Roger in skupina. 2005. *European Social Survey 2004/2005*. London: Centre of Comparative Social Survey. Dostopno prek: <http://nesstar.ess.nsd.uib.no/webview/> (24. avgust 2013).

--- 2007. *European Social Survey 2006/2007*. London: Centre of Comparative Social Survey. Dostopno prek: <http://nesstar.ess.nsd.uib.no/webview/> (24. avgust 2013).

--- 2009. *European Social Survey 2008/2009*. London: Centre of Comparative Social Survey. Dostopno prek: <http://nesstar.ess.nsd.uib.no/webview/> (24. avgust 2013).

--- 2011. *European Social Survey 2010/2011*. London: Centre of Comparative Social Survey. Dostopno prek: <http://nesstar.ess.nsd.uib.no/webview/> (24. avgust 2013).

Južnič, Stane. 1989. *Politična kultura*. Maribor: Obzorja.

Kaase, Max in Kenneth Newton. 1999. *Zaupanje v vlado*. Ljubljana: Liberalna akademija in Znanstvena knjižnica FDV.

Kaučič Igor in Grad Franc. 2008. *Ustavna ureditev Slovenije*. Ljubljana: GV Založba.

Krašovec, Alenka. 2000. *Moč v političnih strankah*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2007. *Volilne študije*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede (Knjižna zbirka Maklen).

Kropivnik, Samo. 1993. *Strukturna in teritorialna porazdeljenost izidov volitev v*

državni zbor leta 1992. V *Volitve in politika po slovensko: ocene, razprave, napovedi*, ur. Adam Frane, 29–52. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

--- 1998. *Slovenski volivci v geografskem, družbenem in ideološkem prostoru*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- in Roman Zatler. 2002. Naklonjenost volivcev strankam in/ali voditeljem strank. *Teorija in praksa* 39 (2): 254–267.

Kurdija, Slavko, Brina Malnar, Mitja Hafner Fink, Samo Uhan in Janez Štebe. 2010. *Slovensko javno mnenje 2008/2: Evropska družboslovna raziskava*. Datoteka podatkov. Fakulteta za družbene vede, Center za raziskovanje javnega mnenja in množičnih komunikacij. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm082/pove_zana_gradiva/ (17. februar 2013).

Kustec Lipicer, Simona. 2002. Organizacije za analizo javnih politik ali think-tanks. V *Analiza politik*, ur. Danica Fink Hafner in Damjan Lajh, 83–102. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Lau, Richard R. in David P. Redlawsk. 2006. *How voters decide: information processing during election campaigns*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.

Liberalna demokracija Slovenije. Dostopno prek: <http://www.lids.si> (18. avgust 2013).

Majchrzak, Ann. 1984. *Methods for Policy Research*. London, New Delhi: Sage Publications.

Markič, Boštjan. 1992. Volitve 1992. *Teorija in praksa* 29(11–12): 1176–1182.

Miller, Warren E. in Merrill J. Shanks. 1996. *The New American Voter*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Mishler, William in Richard, Rose. 1997. Trust, Distrust and Skepticism: Popular

Evaluations of Civil and Political Institutions in Post-Communist Societies. *The Journal of Politics* 59(2): 418–451.

Meier, Kenneth J. 1975. Party Identification and Vote Choice: The Casual Relationship. *The Western Political Quarterly* 28(3): 496–505.

Norris, Pippa. 2000. *A Virtue Circle: Political Communication in Postindustrial Societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ranney, Austin. 1996. *Governing: An introduction to political science*. Prentice: Hall International.

Rice, Christopher. 2007. *Voting and elections*. Dostopno prek: <http://www.slideshare.net/christopherrice/voting-and-elections-43202> (19. junij 2013).

Slovenska demokratska stranka. Dostopno prek: <http://www.sds.si> (18. avgust 2013).

Socialni demokrati. Dostopno prek: <http://www.socialnidemokrati.si> (18. avgust 2013)

Splichal, Slavko. 2007. *Komunikološka hrestomatija 3: teorija javnega mnenja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Toš, Niko. 1975. *Metode družboslovnega raziskovanja*. Ljubljana: Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo.

--- 1990. Proces identifikacije s strankami in njihovi socialni profili. V *Volitve 90 – Prispevki za politološko analizo*, ur. Danica Fink Hafner, Stane Kranjc in Berni Strmičnik. Ljubljana: Slovensko politološko društvo ob sodelovanju s Centrom za politološke raziskave.

--- 1992. Volivci in politične stranke. *Teorija in praksa* 29(1/2): 109–122.

--- 1999. Zaupanje v institucije. V *Civilna družba v Sloveniji in Evropi: stanje in perspektive*, ur. Rado Bohinc in Metod Černetič, 35–42. Ljubljana: Društvo Občinski forum v sodelovanju z založbo FDV.

--- 2007. (Ne)zaupanje v institucije potek demokratične institucionalizacije v Sloveniji (1991–2006). *Teorija in praksa* 44(3–4): 367–395.

Toš, Niko in skupina. 2000. *Slovensko javno mnenje 1995/3: Razumevanje preteklosti in mednarodna raziskava volilnih sistemov*. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm953/> (19. februar 2013).

--- 2002. *Slovensko javno mnenje 2001/2: Slovensko javno mnenje in Mednarodna raziskava Procesi demokratizacije v srednji in vzhodni Evropi*. Ljubljana: Arhiv družboslovnih podatkov. Dostopno prek: <http://www.adp.fdv.uni-lj.si/opisi/sjm012/> (20. februar 2013).

Vehovar, Urban. 1993. Slovenske politične stranke v javnomnenjskih raziskavah volitev 1992. V *Volitve in politika po slovensko: ocene, razprave, napovedi*, ur. Frane Adam, 156–164. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.

Visser, Max. 1998. *Five theories of voting action: strategy and structure of psychological explanation*. Dostopno preko: <http://doc.utwente.nl/1346/1/t0000001.pdf> (14. junij 2013).

Zajc, Drago. 2004. *Razvoj parlamentarizma in funkcije sodobnih parlamentov*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Weinschenk, Aaron C. 2010. Revisiting the Political Theory of Party Identification. *Political Behavior* (32): 473–494.

Zakon o političnih strankah (ZpoIS). Ur. l. RS 62/1994. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r09/predpis_ZAKO359.html (18. avgust 2003).

Zakon o volitvah v državni zbor (ZVDZ). Ur. l RS 44/1992. Dostopno prek:
http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO185.html (18. avgust 2013).

PRILOGE

Priloga A: Volilno vedenje v Sloveniji 1992

Tabela A.1: Volilna udeležba 1992 in strankarska identifikacija 1995

<i>Volilna udeležba 1992 (%)</i>	<i>Strankarska identifikacija 1995 (%)</i>				
	LDS	SDS	SD	DRUGE	NOBENE
DA	87,5	71,4	85,7	84,6	51,4
NE	8,3	9,5	14,3	3,8	16,5
NE VEM	4,2	19,0	0,0	11,5	32,1
SKUPAJ	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
<p><i>Cramarjev koeficient = 0,146</i> <i>N (število vključenih v analizo) = 1000</i> <i>X²(hi-kvadrat) = 42,641; p < 0,01</i></p>					

Vir: Lastna analiza na podlagi Toš in drugi (2000).

Tabela A.2: Volilna udeležba 1992 in strankarska identifikacija (DA/NE) 1995

<i>Volilna udeležba 1992 (%)</i>	<i>Strankarska identifikacija 1995 (%)</i>	
	DA	NE
DA	74,0	42,2
NE	13,7	19,0
NE VEM	12,3	38,8
SKUPAJ	100 %	100 %
<p><i>Cramarjev koeficient = 0,305</i> <i>N (število vključenih v analizo) = 719</i> <i>X²(hi-kvadrat) = 66,817 p < 0,01</i></p>		

Vir: Lastna analiza na podlagi Toš in drugi (2000).

Priloga B: Volilno vedenje v Sloveniji 2000

Tabela B.1: Volilna udeležba 2000 in strankarska identifikacija 2001

<i>Volilna udeležba 2000 (%)</i>	<i>Strankarska identifikacija 2001 (%)</i>				
	LDS	SDS	SD	DRUGE	NOBENE
DA	88,2	76,7	85,7	69,9	50,5
NE	5,1	14,0	5,4	21,7	24,7
NE VEM	6,6	9,3	8,9	8,7	24,8
SKUPAJ	100%	100%	100%	100%	100%
<i>Cramarjev koeficient = 0,214</i>					
<i>N (število vključenih v analizo)=1098</i>					
<i>X²(hi-kvadrat) = 90,961; p<0,01</i>					

Vir: Lastna analiza na podlagi Toš in drugi (2002).

Tabela B.2: Volilna udeležba 2000 in strankarska identifikacija (DA/NE) 2001

<i>Volilna udeležba 2000 (%)</i>	<i>Strankarska identifikacija 2001 (%)</i>	
	DA	NE
DA	77,1	47,3
NE	12,0	28,2
NE VEM	10,8	24,5
SKUPAJ	100 %	100 %
<i>Cramarjev koeficient = 0,273</i>		
<i>N (število vključenih v analizo)= 849</i>		
<i>X²(hi-kvadrat) = 63,345; p<0,01</i>		

Vir: Lastna analiza na podlagi Toš in drugi (2002).

Priloga C: Volilno vedenje v Sloveniji 2008

Tabela C.1: Deleži posameznikov, ki so leta 2008 volili politično stranko na podlagi strankarske identifikacije in se z njo še zmeraj identificirajo (% v stolpcih)

<i>Volilna izbira 2008 (%)</i>	<i>Strankarska identifikacija 2008 (%)</i>					
	LDS	SDS	SD	DRUGE	NOBENE	SKUPAJ
LDS	52,8	0,0	2,8	0,0	44,4	100 %
SDS	0,0	47,9	0,5	2,1	49,5	100 %
SD	1,7	0,0	42,0	8,4	47,9	100 %
DRUGE	0,0	1,8	3,1	46,5	48,7	100 %
NOBENE	1,1	3,3	6,6	5,9	83,0	100 %
<i>Cramarjev koeficient = 0,513</i>						
<i>N (število vključenih v analizo) = 1286</i>						
<i>X² (hi-kvadrat) = 1351,987; p < 0,01</i>						

Vir: Lastna analiza na podlagi Kurdija in drugi (2010).

Tabela C.2: Volilna udeležba 2008 in strankarska identifikacija 2008

<i>Volilna udeležba 2008 (%)</i>	<i>Strankarska identifikacija 2008 (%)</i>				
	LDS	SDS	SD	DRUGE	NOBENE
DA	83,3	87,8	81,7	84,9	62,5
NE	16,7	11,3	18,3	13,9	33,5
SKUPAJ	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %
<i>Cramarjev koeficient = 0,169</i>					
<i>N (število vključenih v analizo) = 1286</i>					
<i>X² (hi-kvadrat) = 73,351; p < 0,01</i>					

Vir: Lastna analiza na podlagi Kurdija in drugi (2010).

Tabela C.3: Volilna udeležba 2008 in strankarska identifikacija (DA/NE) 2008

<i>Volilna udeležba 2008</i> (%)	<i>Strankarska identifikacija 2008 (%)</i>	
	DA	NE
DA	84,6	60,9
NE	14,8	34,7
SKUPAJ	100 %	100 %
<i>Cramarjev koeficient = 0,261</i> <i>N (število vključenih v analizo)= 1247</i> <i>X²(hi-kvadrat) = 85,107; p < 0,01</i>		

Vir: Lastna analiza na podlagi Kurdija in drugi (2010).

Priloga Č: Zaupanje v politične stranke in strankarska identifikacija 2008

Tabela Č.1: Zaupanje v politične stranke in volilna udeležba 2008

<i>Volilna udeležba</i> (%)	<i>Zaupanje političnim strankam (%)</i>		
	NE ZAUPA	NITI/NITI	ZAUPA
DA	63,6	75,3	84,2
NE	34,7	21,3	15,8
SKUPAJ	100 %	100 %	100 %
<i>Cramarjev koeficient = 0,112</i> <i>N (število vključenih v analizo)= 1214</i> <i>X²(hi-kvadrat) = 31,006; p < 0,01</i>			

Vir: Lastna analiza na podlagi Kurdija in drugi (2010).

Priloga D: Priprava vprašanj; volitve 1992

Raziskava: Slovensko javno mnenje 1995/3 – Razumevanje preteklosti in mednarodna raziskava volilnih sistemov (november–december)

A. Katero politično stranko ste volili? (VOLITVE DEJANJE)

VPRAŠANJE:

V251 OD ZADNJIH VOLITEV V DRŽAVNI ZBOR SO MINILA TRI LETA. ALI STE TAKRAT VOLILI? (Če da) SE MORDA ŠE SPOMNITE, ZA KATERO STRANKO OZ. KANDIDATA KATERE STRANKE STE VOLILI?

B. Ali ste se udeležili volitev? (VOLITVE UDELEŽBA)

VPRAŠANJE:

V251 OD ZADNJIH VOLITEV V DRŽAVNI ZBOR SO MINILA TRI LETA. ALI STE TAKRAT VOLILI? (Če da) SE MORDA ŠE SPOMNITE, ZA KATERO STRANKO OZ. KANDIDATA KATERE STRANKE STE VOLILI (1–96 = DA; 98 = NE; 97 in 99 = NE VEM)?

C. Koga bi volili, če bi bile prihodnjo nedeljo volitve? (VOLITVE NAMERA)

VPRAŠANJE:

V252 DENIMO, DA BI BILE NASLEDNJO NEDELJO VOLITVE V DRŽAVNI ZBOR. ALI BI VI ŠLI ALI NE BI ŠLI NA VOLITVE? (Če da) ZA KATERO STRANKO BI VOLILI?

D. Ali se identificirate s katero od političnih strank?

VPRAŠANJE:

V171 ALI ČUTITE, DA STE NEKI POLITIČNI STRANKI VENDARLE NEKOLIKO BLIŽE KOT DRUGIM?

E. S katero politično stranko se identificirate? (COMPUTE IF)

VPRAŠANJE: Ali zase običajno mislite, da ste blizu kateri politični stranki?

V169 KATERI OD TEH TREH STRANK SE ČUTITE NAJBLIŽE (ali čutite, da ste nekateri politični stranki vendarle bližje kot ostalim)? V172 KATERA STRANKA JE TO?

Priloga E: Priprava vprašanj; volitve 2000

Raziskava: Slovensko javno mnenje 2001/2 in Mednarodna raziskava Procesi demokratizacije v srednji in vzhodni Evropi (oktober–november)

A. Katero politično stranko ste volili? (VOLITVE DEJANJE)

VPRAŠANJE:

V2.25 KAKO STE RAVNALI OB ZADNJIH VOLITVAH V DRŽAVNI ZBOR OKTOBRA 2000? ALI STE VOLILI? (Če da) ZA KATERO STRANKO OZ. KANDIDATA KATERE STRANKE STE VOLILI?

B. Ali ste se udeležili volitev? (VOLITVE UDELEŽBA)

VPRAŠANJE:

V2.25 KAKO STE RAVNALI OB ZADNJIH VOLITVAH V DRŽAVNI ZBOR OKTOBRA 2000? ALI STE VOLILI? (Če da) ZA KATERO STRANKO OZ. KANDIDATA KATERE STRANKE STE VOLILI? (1–96 = DA; 98 = NE; 97 in 99 = NE VEM)

C. Koga bi volili, če bi bile prihodnjo nedeljo volitve? (VOLITVE NAMERA)

VPRAŠANJE:

V2.26R DENIMO, DA BI BILE NASLEDNJO NEDELJO ZOPET VOLITVE V DRŽAVNI ZBOR. ZA KATERO STRANKO PA BI ZDAJ VOLILI?

D. Ali se identificirate s katero od političnih strank?

VPRAŠANJE:

V2.09 ALI ČUTITE, DA STE NEKI POLITIČNI STRANKI VNDARLE NEKOLIKO BLIŽE KOT DRUGIM?

E. S katero politično stranko se identificirate? (COMPUTE IF)

VPRAŠANJE: Ali zase običajno mislite, da ste blizu kateri politični stranki?

V2.08 KATERI OD TEH TREH STRANK SE ČUTITE NAJBLIŽE (ali čutite, da ste nekateri politični stranki vendarle bližje kot ostalim)? V.210 KATERA STRANKA JE TO?

Priloga F: Priprava vprašanj; volitve 2008

Raziskava: Slovensko javno mnenje 2008/2 – Evropska družboslovna raziskava (oktober–december)

A. Katero politično stranko ste volili? (VOLITVE DEJANJE)

VPRAŠANJE:

B12 Za katero stranko oz. kandidata katere stranke ste glasovali na volitvah v državni zbor 21. septembra letos (2008)?

C. Ali ste se udeležili volitev? (UDELEŽBA)

VPRAŠANJE:

B11 Danes je običajno, da se nekateri ljudje iz takšnih ali drugačnih razlogov ne udeležujejo volitev. Ali ste se vi udeležili letošnjih volitev v državni zbor?

D. Ali se identificirate s katero od političnih strank?

VPRAŠANJE:

B20a Ali je kakšna politična stranka, ki se ji čutite bližje kot drugim strankam?

E. S katero politično stranko se identificirate?

VPRAŠANJE:

B20b Katera stranka je to?

Zaupanje političnim strankam

Ali zaupate političnim strankam?

VPRAŠANJE:

B8: POLITIČNIM STRANKAM (Prosim, da s pomočjo lestvice od 0 do 10 ocenite, koliko vi osebno zaupate vsaki od naslednjih ustanov. 0 pomeni, da ustanovi sploh ne zaupate, 10 pa, da ji povsem zaupate.)

0–2 = 1 NE ZAUPA

3–7 = 2 NITI NITI

8–10 = ZAUPA